

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
З 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 5 (2739)

Пятніца, 31 студзеня 1975 г.

Цана 8 кап.

НОВЫ КІНАТЭАТР НА ЛЕНІНСКІМ ПРАСПЕКЦЕ У МІНСКУ.

ПЯЦГОДКІ ўДАРНЫ РЫТМ

Працоўныя Савецкага Саюза, ажыццяўляючы гістарычны рашэнні XXIV з'езда КПСС і снежаньскага (1973 г.) Пленума ЦК КПСС, на аснове шырока разгорнутага Усесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва і выканання сустрэчных планаў, дабіліся ў чацвёртым годзе дзевятай пяцігодкі новых поспехаў у развіцці эканомікі краіны, навучы і культурным будаўніцтве.

Пра гэта яшчэ раз з вялікай перакананасцю сведчаць лічбы і факты, прыведзеныя ў паведамленні ЦСУ СССР «Аб выніках выканання Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР у 1974 годзе». Яны раскрываюць велічную карціну працоўных будняў пяцігодкі. Краіна стала яшчэ больш моцнай і багатай. Нацыянальны даход павялічыўся на 14 мільярдаў рублёў, або на 5 працэнтаў. У мінулым годзе дасягнуты самы высокі за ўсю пяцігодку прырост прамысловай вытворчасці, які склаў 8 працэнтаў пры плане 6,8 працэнта. Прадукцыя земляробства і жыллагадоўлі атрымана ў 1974 годзе больш, чым на 9,4 мільярды рублёў, што амаль на 5 працэнтаў перавышае сярэднегадавую вытворчасць у папярэднія гады пяцігодкі.

Пяцігодцы — нашы сілы, воля, ударная праца! З гэтай думкай жывуць сёння і працоўныя Беларусі. Як паведаміла ЦСУ рэспублікі, гадавы план па рэалізацыі прадукцыі прамысловасці выкананы на 102,1 працэнта. Пе-

Паведамляюць ЦСУ

равыкананы план па выпуску большасці важнейшых відаў прадукцыі. Прырост прамысловай вытворчасці ў параўнанні з 1973 годам склаў 9,9 працэнта пры плане 8 працэнтаў.

Прадукцыйнасць працы ўзрасла на 7,6 працэнта супраць 6,5 працэнта па гадавому плану. За кошт павышэння прадукцыйнасці працы атрымана 79 працэнтаў прыросту прамысловай прадукцыі. Выкананы план сабекошту прамысловай прадукцыі і прыбытку; прыбытак павялічыўся на 14,4 працэнта.

Далейшых поспехаў дабіліся работнікі сельскай гаспадаркі рэспублікі.

У мінулым годзе быў атрыманы самы высокі валавы збор збожжа — 6,8 мільёна тон, або на 19 працэнтаў больш, чым у 1973 годзе, і на 92 працэнта вышэйшы за сярэднегадавы ўзровень за 1966—1970 гады. Ураджайнасць збожжавых і зернебабовых культур у мінулым годзе складала 26,2 цэнтнера, што на 20 працэнтаў больш, чым у 1973 годзе, і ў два разы перавышае сярэднегадавую ўраджайнасць за восьмую пяцігодку.

У 1974 годзе аб'ём вытворчасці мяса, малака і яек перавысіў узровень вытворчасці гэтых прадуктаў у 1973 годзе. Сярэдняй надой малака ад адной каровы ў калгасах і саўгасах узрос на

35 кілаграмаў, павысілася яйканаскасць курэй-нясушак. Няма ў нашай партыі, урада клопату больш важнага, чым павышэнне матэрыяльнага дабрабыту і культурнага ўзроўню жывіцы народа.

Рэальныя даходы ў разліку на душу насельніцтва ўзраслі за год на 4 працэнта. Сярэднемесячная грашовая заробатная плата рабочых і служачых складала 122,3 рубля супраць 118,9 рублі ў 1973 годзе і павялічылася амаль на 3 працэнта.

Праводзіліся работы па далейшаму добраўпарадкаванню гарадоў і вёсак. За 1974 год ажыццёўлена газабеспячэнне 1299 сельскіх населеных пунктаў. У Гродна адкрылі тралейбусны рух.

У вялікіх размерах ажыццёўлена жыллёвае і культурна-бытавое будаўніцтва.

За кошт сродкаў дзяржавы, калгасаў і насельніцтва ўведзена ў эксплуатацыю 89 тысяч новых добраўпарадкаваных кватэр і індывідуальных жылых дамоў агульнай плошчай 4,5 мільёна квадратных метраў. У мінулым годзе палепшылі свае жыллёвыя ўмовы 431 тысяча чалавек.

Далейшае развіццё атрымалі народная асвета і культура.

Рознымі відамі навучання ахоплены больш, чым 3 мільёны чалавек.

Павялічылася колькасць сярэдніх навучальных устаноў і навучэнцаў у іх, узрасла колькасць асоб, якія атрымалі поўную сярэднюю адукацыю.

Рэспубліка ўпэўнена кроцьць у пятай, завяршальнай год пяцігодкі.

ОРДЭН — ПІСЬМЕННІКУ

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР У. Е. Лабанок 28 студзеня ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР уручыў ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі народнаму пісьменніку БССР М. Ц. Лынькову, узнагароджанаму за заслугі ў развіцці савецкай літаратуры.

У. Е. Лабанок цёпла і сардэчна павіншаваў узнагароджа-

нага, пажадаў «му добрага здароўя, шчасця. М. Ц. Лынькову гораца падзякаваў Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду за высокую ўзнагароду. Узнагароджанага цёпла павіншаваў старшыня Вярхоўнага Савета БССР народны пісьмечнік рэспублікі І. П. Шамякін, які прысутнічаў пры ўручэнні ўзнагароды.

БЕЛТА.

ЧАСОПІС НАЗЫВАЕ ЛАЎРЭАТАЎ

Па традыцыі ў першым нумары часопіса «Дружба народаў» апублікаваў спіс аўтараў, якія ўзнагароджаны літаратурнымі прэміямі за лепшыя творы аб сучаснасці, што друкаваліся ў мінулым, 1974 годзе. Народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў

атрымаў другую прэмію за цыкл вершаў «Хуткасць», што быў змешчаны ў № 4. У жанры нарыса такую ж узнагароду прысудзілі Янку Сіпакову за нарыс «Гэта зямля, гэты хлеб...» (№ 9—10).

Выданы 1975

У «НАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ» — ПЕРШЫЯ...

Вось яны чаканыя кніжкі, на вокладках якіх стаіць лічба «1975». У рэспубліканскім выдавецтве «Мастацкая літаратура» атрыманы сігнальныя экзэмпляры першых выданняў сёлета года. У розных галіновых рэдакцыях ужо выйшлі дзевяць кніг.

Падпісчыкі атрымаюць першы том збору твораў вядомага лзіцячага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Янкі Маўра. Прадмову да яго напісаў сёлета лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Аляксандр Якімовіч. «Суровая праўда і крылатая фантазія» — так называецца гэты артыкул. У кнігу ўвайшлі творы, якія даўно палюбіліся чытачам: «Чалавек ідзе», «У краіне райскай птушкі», «Сын вяды», «Фантамабіль прафесара Цылякоўскага».

У серыі «Беларускі раман» выдана кніга Уладзіміра Карпава «Вясенні ліўні».

Шмат выданняў па рэдакцыі пазілі. Сярод іх і другія зборнікі аўтараў, якія дэбютавалі некалькі гадоў назад.

Лёс маладога паэта Леаніда Рашкоўскага, які жыве ў Барысаве, напамінае жыццё Паўлі Карчагіна. Але чалавек не здаецца, ён перамагае хваробу. Кніга яго, што выйшла нядаўна, называецца «Ліпень». Аўтар піша аб прыгажосці жыцця, аб нашым сучасніку.

ІМ ДОРАЦЬ КВЕТКІ

Вялікім поспехам у працоўнай моладзі Мінскага трактарнага завода карыстаюцца выступленні тэатра мініяцюр заводскага Інтэрната № 2.

У склад самадзейнага тэатра ўвайшлі энтузіясты — рабочыя МТЗ — Е. Лазарава, Т. Мудрык, В. Зайцава, М. Нізоўцаў, В. Зайцаў.

У. Дубовік, П. Батура і М. Мазур.

Кіраўнік тэатра, у мінулым слесар механічнага корпуса № 6 МТЗ Анатоль Каракоўскі (сёння ён працуе інструктарам Палаца культуры), гаворыць: «Мы вырашылі ўсе сцэнічныя мініяцюры будаваць на фактах з жыцця Інтэрнатаў і цэхаў».

Відаць, таму кожную сцэніку глядачы прымаюць дружнымі апладысмантамі. Бо ў гэтых кароткіх выступленнях артысты трапным словам ганьбюць п'яніц, абібокаў, прагульшчыкаў. Няўтульна ў гэты час адчуваюць сябе ў зале тыя, на каго накіравана сатырычнае слова.

Сваю праграму «А што ў вас?» тэатр паказаў ва ўсіх Інтэрнатах. На Інтэрнацыянальным вечары дружбы, які праходзіў у заводскім Інтэрнаце № 4, кубінскія студэнты, якія вучацца ў ВДУ імя Леніна, уручылі самадзейным артыстам букеты кветак. Нядаўна тэатр мініяцюр паказаў трактаразаводцам сваю новую праграму ў двух аддзленнях.

Алег ПРАЦЬКО, карэспандэнт газеты «Трактор».

ВЫНІКІ ПАДВЕДЗЕНЫ, РУБЯЖЫ ВЫЗНАЧАНЫ

з'яўляюцца кнігі, выпушчаныя ў свет выдавецтвамі «Беларусь» і «Навука і тэхніка»: «Узрастанне кіруючай ролі партыі ў камуністычным будаўніцтве», падрыхтаваная калектывам партыйных, савецкіх і навуковых работнікаў, «Да духоўнага росквіту» — С. Марцалева, «3 гісторыі выдання і распаўсюджвання твораў У. І. Леніна ў Беларусі» — Я. Раўнапольца і г. д.

За мінулы год у гарадах рэспублікі было адчынена восем новых кнігарань, чатыры з іх — у Мінскім аблкітагадлі. Неўзабаве ў сталіцы рэспублікі пачнуць працаваць яшчэ тры кнігарні.

Далейшае развіццё атрымала грамадская форма распаўсюджвання літаратуры. Летась сетка народных кнігарань, кіёскаў і школьных кааператываў павялічылася на 47 адзінак. Сіламі грамадскасці распаўсюджана літаратуры больш як на 410 тысяч рублёў. У гарадах рэспублікі цяпер працуюць 13

народных кнігарань, 110 кіёскаў, 31 школьны кааператыв, 3,5 тысячы грамадскіх распаўсюджвальнікаў.

Шмат работнікаў сістэмы камітэта ўзнагароджаны значкамі «Удзельнік дзевятай пяцігодкі» і «Пераможца сацспраборніцтва 1974 г.».

У прынятых сацыялістычных абавязацельствах на 1975 год у адказ на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа работнікі выдавецтваў узялі абавязацельства выканаць пяцігадовы план да 1 верасня, а план завяршальнага года пяцігодкі — да 29 снежня 1975 года. Паліграфісты сяманомыць за год не менш як 100 тон паперы, 50 тон кардону, 230 тысяч кілават-гадзін электраэнергіі. Работнікі кніжнага гандлю абавязаліся прадаць звышгадовага плана не менш як на 250 тысяч рублёў літаратуры, а праз грамадскія формы распаўсюджвання рэалізаваць кніг на 420 тысяч рублёў. Ул. КУЗЬМІЧ.

АДБЫЛОСЯ пашыранае пасяджэнне калегіі Дзяржаўнага камітэта прафсаюза работнікаў культуры. На ім з дакладам аб выніках снежаньскага (1974 г.) Пленума ЦК КПСС і задачах работнікаў выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю па паспяховаму завяршэнню дзевятай пяцігодкі выступіў старшыня камітэта М. І. Дзяллен.

Дакладчык адзначыў, што ў рэспубліцы з кожным годам павялічваецца выпуск грамадска-палітычнай, сацыяльна-эканамічнай і мастацкай літаратуры. Выдавецтва «Беларусь» завяршыла выпуск на беларускай мове 45-томнага Збору твораў У. І. Леніна, а з 1976 года яно пачынае выпуск Поўнага збору твораў у 55-ці тамах.

Добра папрацавалі выдавецтва па выпуску літаратуры да 30-годдзя вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў. Гэта пачатак вялікай работы па выпуску кніг, прысвечаных 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Значным укладам у даследаванні асобных праблем гістарычнай партыі і рэспублікі

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

ЮБІЛЕЙ КАНСЕРВАТОРЫІ

Чвэрць стагоддзя споўнілася Дзяржаўнай кансерваторыі Літоўскай ССР. За гэты час яе закончылі 1745 чалавек.

Многія былыя студэнты кансерваторыі зараз сталі шырока вядомымі людзьмі. Гэта — народныя артысты СССР В. Нарэйка, народныя артысты Літоўскай ССР С. Самдзецкіс, В. Даўнорас, заслужаная артыстка рэспублікі Н. Амбразайцітэ і іншыя.

ЗАПІСАНА НА ГРАМПЛАСЦІНКІ

Славіцца сваім выкананым майстэрствам самадзейны эстрадны аркестр «Актава» Каўнаскага завода штучнага валакна імя 50-годдзя Кастрычніка. Заводскія музыканты — лаўрэаты Усесаюзнага конкурсу эстрадных калектываў і неаднаразова пераможцы аглядаў эстрадных аркестраў Прыбалтыкі.

Фірма «Мелодыя» выпусціла

некалькі грампласцінак, на якія запісаны выступленні эстраднага аркестра «Актава».

МАЛАДЫЯ ДОЙЛІДЫ

Радуюць поспехі маладых архітэктараў рэспублікі. На рэспубліканскім аглядзе творчасці маладых дойлідаў высокую ацэнку заслужыў праект курортнага комплексу ў Нідзе архітэктара А. Алекны. Гэтая работа адзначана таксама ў Маскве на ўсесаюзным аглядзе. А. Алекна стаў лаўрэатам другой прэміі.

Дыпламантэмі сталі А. Паслайціс — аўтар праекта новага гандлёвага цэнтра мікрараёна ў Каўнасе, І. Зяньквічус, якому належыць арыгінальнае і самабытнае вырашэнне ін-

тэр'ера вільнюскага рэстарана «Эрфурт», Ю. Шыполіс, які спраектаваў жылы квартал у Паланзе.

ТАЛЕНАВІТЫ КАЛЕКТЫЎ

Дваццаціпяцігоддзе адзначыў заслужаны ансамбль народнай песні і танца «Нямунас» Каўнаскага політэхнічнага інстытута імя Антанаса Снечкаса. З гэтай нагоды ён выступіў у спартыўнай зале з вялікім канцэртам.

Гэта было 1145 выступленне таленавітага калектыва, які наведваў розныя куткі нашай краіны, прадстаўляў моладзь Савецкай Літвы на пятым і шостым Сусветных фестывалях дэмакратычнай моладзі і студэнтаў, паслякова гастралюваў у многіх замежных краінах.

ТАБЕ, ПЯЦІ ГОДКА!

НАД гэтым паверхам — ужо неба. Высокае, блакітнае. Залітае сонцам або зорнае, м'ятлівае. А то нярэдка і хмарнае, дажджлівае. Ва ўсякае надвор'е брыгадзір страхароў Брэсцкага домабудаўнічага камбіната Іван Мехед са сваім таварышамі там, над самым высокім паверхам.

У доме ўсё важна. Гайка ў крапе недакручана, рама пераконана — у навасе́ла настрой сапсаваны. Ну, а калі дах цяча, дык гэта цэлае няшчасце.

У Івана Кузьміча даўняя звычка — праз год, два пасля здачы прайсці па кватэрах верхняга паверха, паглядзець, ці няма падцекаў на столі. «Не турбуйцеся, — усміхаюцца жывыцы, — усё ў парадку...»

Цёплае людское слова для яго — найвышэйшая ўзнагарода.

У святочныя дні Іван Кузьміч апранае новы гарнітур з ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і значком «Пераможца сацыялістычнага спаборніцтва».

На ўрачыстых пасяджэннях побач з ім і жонка, Ніна Васільеўна, якая працуе на заводзе жалезабетонных вырабаў іх трэста. Так што жывуць яны аднымі інтарэсамі, адным працоўным клопам.

І яшчэ ў вёсцы Ражыны, што ў трыццаці кіламетрах ад Кіева, любіць Іван Мехед паказацца ў поўнай форме. Глядзіце, маўляў, пенсіянеры-банькі, глядзіце, суседзі, знаёмцы — які ваш сын і зямляк паважаны чалавек у Брэсце, у Беларусі, якая стала для яго, украінца, роднай.

Любіць Іван Кузьміч сваю вёску, побач з якой бруіцца чыстымі водамі паўнаводная прыгажуня Дзясна. Некалі адсюль пацягнула яго ў горад, у школу фабрычна-заводскага навучання — набыць будаўнічы прафесіі. У Кіеве ён і застаўся — кельных, хвацкіх юнакоў і дзяўчат з ахвотай бралі. Працаваў бляхарам, хоць даводзілася і сцены ўзводзіць, і сталярку ставіць, і тынкаваць, і малярыць.

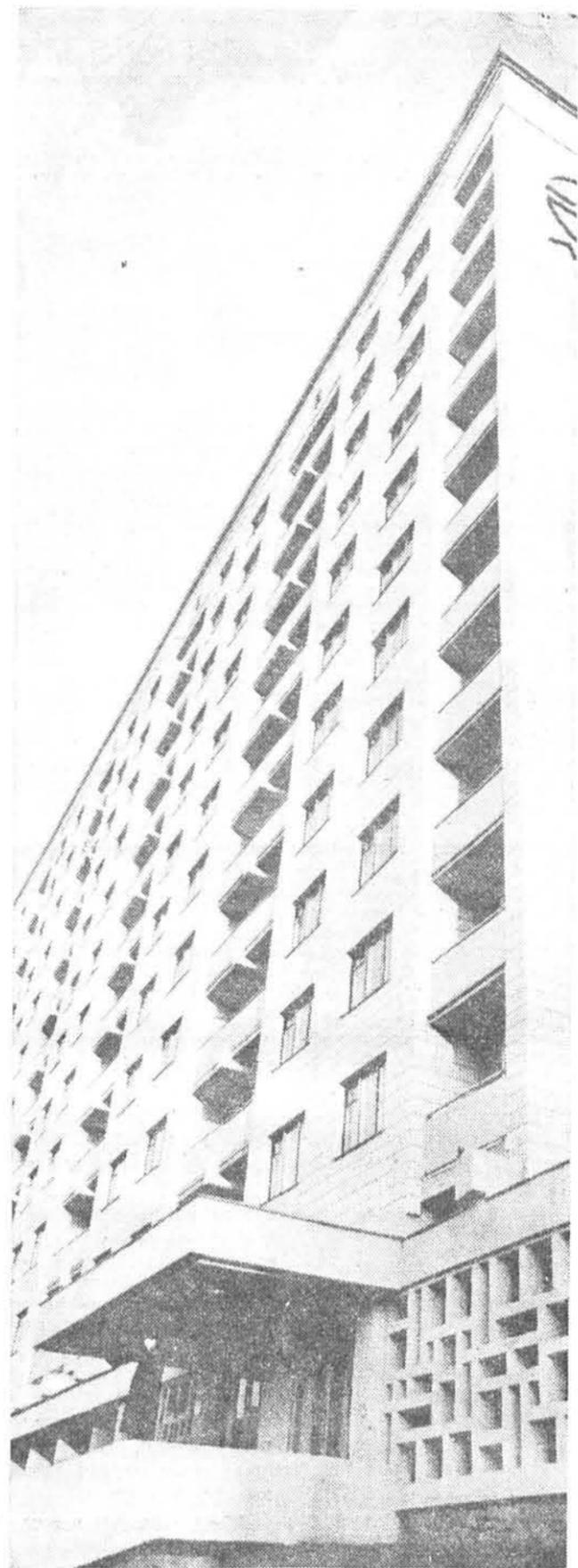
Неўзабаве ўзялі юнака ў армію. Службы выпада ў Брэсце, на славутай, легендарнай зямлі. Тут прыйшло яго і першае каханне. Нінай звалі яе. Перад самай дэмабілізацыяй Івана з арміі акурат закончыла яна адзінаццаць класаў і збіралася паступаць у інстытут.

— Вось паеду пасля дэмабілізацыі ў Кіеў, уладкуюся там і ты да мяне прыедзеш, у інстытут паступіш, — не раз казаў ён дзяўчыне. Так і атрымалася. Іван працаваў на будоўлі ў Кіеве. Ча-ста пісаў Ніне лісты. Прыязджай ды прыязджай. Інстытутаў тут хапае паступіш, Ніна верыла хлопцу. Аднойчы сказала пра свой намер бацькам. Тыя заўпарціліся: маўляў, якая ж дзяўчына едзе сама да хлопца? Не прынята так у людзей...

Сумелася Ніна, задумалася. А тут зноў пісьмо:

«Калі мне не верыш, дык ты проста прывозь дакументы ў інстытут...»

У апошнія дні ліпеня дзяўчына прыехала ў Кіеў. Сустрэў яе Іван. Пакуль уладкоўваў у інтэрнат, паказваў

горад, час мінуўся. Прыносяць яны дакументы ў адну навучальную ўстанову, а там аб'ява: прыём закончаны.

Выйшла Ніна з памяшкання, заплакала. Іван спачувальна маўчаў. Прайшло яшчэ некалькі дзён, і дзяўчына прызналася, што ёй вельмі падабаецца Кіеў, што хацела б застацца тут.

А ён у адказ:

— Уладкуем цябе на работу і заняем заяву ў ЗАГС.

Так і зрабілі.

Вяселле арганізавалі ў інтэрнаце, а потым яшчэ і ў вёсцы. Прыехалі яе бацькі. Радаваліся доччынаму шчасцю. Ды толькі заладзілі сваё — трэба маладажонам перабірацца ў Брэст. Там, маўляў, лепш. У іх, Нініных бацькоў, свая хата — знойдзецца куток для маладых.

Доўга вагаліся Мехеды. Што ні кажы — Кіеў. Але жылося цяжкавата — і на працу далёка ездзіць даводзілася, і з кватэрай не ўладкаваліся як след.

Неўзабаве Мехеды пераехалі ў Брэст. Размясціліся ў Нініных бацькоў. А з работай спачатку не пашчасіла. Зайшлі ў адну арганізацыю, другую — мецаў няма.

А тут сустрэў знаёмага, з якім разам служыў у арміі. Той і ўгаварыў пайсці на звыштэрміновую службу ў сваю ж часць. Так і зрабіў Іван.

Толькі праз два гады звольніўся з арміі і ўладкаваўся брыгадзірам комплекснай брыгады ў будаўнічае ўпраўленне. Праўда, спачатку боязна было браць на сябе такую адказнасць, але яму казалі:

— Ты камуніст, якая можа быць размова...

Брыгада была не маленькая — трыццаць чалавек.

А неўзабаве брыгада рэарганізавалася ў гаспадарча-разліковы ўчастак. Гэта была навінка. Давалося пакруціць мазгамі брыгадзіру, каб не дыскрэдытаваць новы метад, каб ён знайшоў паслядоўнікаў у горадзе, ва ўсёй

Валянцін МЫСЛІВЕЦ

САМЫ

ВЫСОКІ

ПАВЕРХ

НАРЫС

вобласці. А рэзерваў тых, шчыра кажучы, было не многа, каб можна было разгарнуцца, перайначыць нешта на свой лад. Але і рукі апускаць, зводзіць на нішто важную ініцыятыву было не ў натуры Івана Мехеда.

Сем гадоў пабыў Іван Кузьміч брыгадзірам комплекснай, гаспадарча-разліковай брыгады ў будаўнічым упраўленні.

А потым пайшоў працаваць на домабудаўнічы камбінат. Зноў брыгадзірам. Толькі цяпер — страхароў. Работа, як быццам, знаёмая — у комплекснай брыгадзе даводзілася займацца і гэтым. Але там — «у тым ліку», а тут унікаць углыб. Праўда, было ў каго павучыцца. Хаця б у тых жа Міхаіла Андрэюка, Ганны Панько, Аляксандра Дарашука, Дамітрыя Крацюка.

Апошні — звыш трыццаці гадоў аддаў будоўлі. Жыў Дамітрый Крацюк у прыгарадзе, ездзіў на работу аўтобусам. Але не было выпадку, каб спазніўся. Спецыяліст быў патрабавальным да сябе

і да іншых. Ты яму пліты ізаляцыйныя так палажы, каб стык быў незаўважны, і рубероід прасмалі, каб капала з яго, а бітума паміж усімі чатырма пластамі не шкадуй. Таму-сяму здавалася, што занадта прыдзірлівы быў чалавек, але затое пасля ўсім спалася спакойна.

Аднойчы Дамітрый Крацюк захварэў. Дзень, другі няма на рабоце. Нехта з брыгады прапанаваў паслаць да яго ў адведкі страхдэлегата.

— Не, хлопцы, ніякага страхдэлегата мы пасылаць не будзем, — сказаў брыгадзір Іван Мехед.

— Як жа пакінуць чалавека без увагі? — уздыхнула Ганна Панько.

— Паедзем да Крацюка ўсёй брыгадай, — прапанаваў Іван Кузьміч. — Папросім у камбінаце аўтобус і паедзем.

Калі ўбачыў гаспадар усіх, дык так расчуліўся, што вочы затуманіліся.

— Табе ж, Іван, вечарам у школу, — казаў Крацюк. — Было не ехаць...

— Вы папраўляйцеся, а я неяк сваю праграму асілю, — усміхнуўся той.

...Брыгаду Івана Мехеда чакала выпрабаванне. Яе паслалі заліваць перакрыцце дзевяціпавярховага, новай канструкцыі дома. А цепла-ізаляцыйныя пліты, іншыя матэрыялы тыя ж, што і на тыпавых дамах. Ды адмаўляцца не будзеш — на тое ж і страхары, каб «дастойна» выходзіць з самых складаных сітуацый.

Старанна, але і марудна працавала брыгада Івана Мехеда на першым дзевяціпавярховым доме. Пліты кароткія, дык даточвалі. Загіналі рубероід ажно на выступы. Швы на стыках туга забівалі. І дождж нідзе не знайшоў адтуліну. Восем толькі зімой, калі ўдарылі маразы, пацягнула ад вільгаці столь на дзевятым паверсе.

Ні сну, ні спакою брыгадзіру. Аднойчы досвіткам узяў аловак, пачаў па памяці перачэртваць схему перакрыцця. Выходзіць — тое, што пліты былі карацейшыя, паўплывала на тэмпературны рэжым. Схілу перакрыцця, можна сказаць, не было.

Карацей кажучы, тэхналогія пакрыцця дома недасканалая, недапрацаваная. Аб гэтым, як член партбюро домабудаўнічага камбіната, Іван Мехед гаварыў на чарговым пасяджэнні бюро. Парторг Міхаіла Ільіч Карпечын уважліва выслухаў яго і сказаў:

— Нам даўно трэба было заслухаць на адкрытым партыйным сходзе тэхнолагаў. Не таму, што блага працуюць. Дзеля таго, каб працавалі лепш...

Летась тры разы расказаў на пленумах гаркома пра вопыт работы сваёй брыгады член Брэсцкага гаркома партыі Іван Кузьміч Мехед. Выступаў і на злёце перадавікоў сацыялістычнага спаборніцтва горада і Брэсцкай вобласці.

Ударна працавала брыгада Івана Мехеда ў чацвёртым, вызначальным годзе дзевятай пяцігодкі. Па выніках спаборніцтва ёй быў уручаны вымпел гаркома партыі.

Брыгада Івана Мехеда перайшла на метады Злобіна. Гэта абнадзейвае, радуе перспектай, надае людзям больш сіл і энергіі.

ГЭТУЮ невялікую па памерах кніжачку па задумавалішы прапрачытаць многія, і ў першую чаргу юнакі і дзяўчаты, што выбіраюць іх у жыццё. Зборнік так і называецца — «Знайдзі сябе». Аўтар яго Уладзімір Ліпскі, у цяперашнім мінскім журналіст, а цяпер камсамольскі работнік, вядзе з маладымі гаворку пра надзеі і пытанні нашай сучаснасці, разважае пра сэнс і мэту жыцця. Праз бачанае самім, праз пачутае ад іншых, праз расказ пра сустрэчы з рознымі людзьмі, якія пакінулі ў памяці асаблівы след, аўтар падказвае чытачу, як у сабе шукаць сябе.

На першы погляд гэта нататкі пра звычайнае, будзённае, пра наша паўсядзённае жыццё. Але гэта і ўспаміны аб калектыве мінулым і вайне, і разважанні аб прызначэнні чалавека на зямлі і грамадзянскім абавязку, і не проста расказ, а публіцыстычны маналог чалавека, што шчыра запікаўлены лёсам маладых людзей, якія павінны сяміццаць гадоў на зямлі. У. Ліпскі ўмее заарганізаваць увагу на самым галоўным, на тым, што адразу ўраўняе падтурхне да раздумя.

Вось прыклад такога кампазіцыянага твора.

У. Ліпскі, «Знайдзі сябе», Мінск «Беларусь», 1974.

звычайнага прыёму: «У парк Горкага на летний эстрадзе выступала вестрэн. На грудзях у пекалькі радую — ордэны, медалі... Чалавек прыгадвае вайну». У гэтай спакійнай завязцы — проста наведанне. Але вось слова даччы самому вестэрну: «Выхадзілі мы з вэржэга некла трыста дзяцей. Шэсцёсот нашых салдат тады

Сціпла расказ пра кампазітара Ігара Лучанка. Няма ягонай біяграфіі, няма доўгага пераліку заслуг перад мастацтвам. Есць гаворка, якая выклікае на адкрыццё і давер: «Просты і сціплы, адкрыты душой і шчодры, ён знойдзе час нагутарыць з любімым, падтрымае любую тэму размова: пра

выхоўванне трэба гэту любоў, каб пенааркам не згубіць». У аўтарскую гаворку аб партасячым чалавеку, аб чалавечым іччасці ўключаюцца розныя людзі. Простыя спадарожнікі ў аўтобусе, слесар з Брэста, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Барыс Юзэфовіч, маст Генадзь Бураўкін і многія іншыя. У кожнага з іх свой ад-

струюць сказанае. Сустрэкаюцца і пэўныя газетныя штампы: «Куды пераліваюцца ў спектры кветак», «для кожнага ўзросту, для выхавання розных пачуццяў падыходзіць кніга...»

І ўсё ж у цэлым кніжка У. Ліпскага радуе, бо ён імкнецца асэнсаваць наша паўсядзённае жыццё, убачыць у звычайным, будзённым прыгожым, непаўторнае. А яно паўкола. Характэрныя заключэнні знізд зборніка. Аўтар расказвае пра адну наездку: «Неўзабаве поезд спыніўся на нейкім паўстанку.

— Людзі, паглядзіце, куды мы прыехалі! — крыкнуў хтосьні на ўвесь вагон.

Усе кінуліся да вокнаў.

Чытаю назву станцыі: «Дзіўнае-Новае».

А станцыя звычайная. Толькі чаму яе так назвалі? Адказу на гэтае пытанне мы так і не знаходзім. Ды ён і не патрэбен, бо ёсць іншае: «Дзіўнае-Новае!» Дык гэта ж усё наша жыццё такое. Трэба толькі навучыцца назіраць на яго без рэкламнай шыльды.

Менавіта гэта і робіць У. Ліпскі ў кнізе «Знайдзі сябе».

Мікола ДУБОЎСКІ.

ЗА ПРАВА БЫЦЬ САБОЙ

паліглот. Уразава. Ужо адразу за душу бяра. Прочытаеш і задумаешся. І далей аўтар, быццам разгадаўшы тваю думку, разважае: «А я сяджу ў зале і думаю: за трыста дзяцей ішэсцьсот дарослых загінула. Шэсцьсот бацькоў. Якімі ж удзячымі павінны быць дзеці!»

Аўтар разважае аб жыцці. Роздум краіне самай разнастайнай яго бакі. Усё падначалена адной мэце — прымусяць задумацца аб тым, змяна чаго пельга праісці. У. Ліпскі імкнецца раскрыць тыповыя ў характарах савецкіх людзей, тое, што дае маршмэсці гаварыць: «б яркай індывідуальнасці асобы.

мастатва, новыя кніжкі, пра рыбную доўлю, палыванне. Вось ён, смеяна, робіць гэта так шчыра, нібыта ўвесь сепішчае.

Як трапіла сказана пра чалавека. Не толькі пра кампазітара, мастака, а пра чалавека. І тут пытанне, якое цікавіць маладзё. Што значыць знайсці сябе ў жыцці? І адказ: «Знайсці сябе, думаю, гэта значыць знайсці мэту жыцця свайго. Цяжка гэта і не проста. Я так лічу, што змалку трэба моцна палюбіць якуюсь справу, тэк налюбіць, каб яна ў сны прыходзіла, каб без яе — і дзень ні дзень, і свет ні свет. Беражліва

каз на пастаўленае пытанне, адказ не шаблонны. Кожны выказвае сваё, перажытае.

Дыяпазон закранутых тэм вельмі шырокі. Прыгажосць чалавечай душы, высокая маральная якасці, прапоўны подзвіг, адданаць народу, — усё гэта вызначае характар нашага савецкага чалавека. Аўтар умела выкарыстоўвае факты, старацца іх апрацоўвае, воль чаму асобныя ўрыўкі ўспрымаюцца як добрая мастацкая проза.

Праўда, хацелася б выказаць і некаторыя заўвагі. Часам У. Ліпскі скажэнціруе увагу на выпадковых эпізодах, на фактах, якія не маюць пераважнага значэння да тэмы гаворкі, а толькі штучна ілю-

дарамі Франкі і шахцёрамі Рудавіма, будаўніцкамі атаманай элэктрастанцыі ў Казладу і зборшчыцамі кветак у даліне Руж, ткачамі Слівена і пчалірамі Дабруджы.

«Балгарыя сёння — гэта краіна буйнай сучаснай індустрыі, калектывнага сацыялістычнага земляробства, высокай тэхнікі, навукі і культуры, усеагульнага дабрабыту», — піша А. Сімураў. — Гаспадары свайго лёсу, свабодныя, адукаваныя і культурныя, людзі творчай думкі,

зарылату аддаваў на раскошкі, пошук, і ўсё ж ён сапраўды, самы багаты чалавек краіны, значае А. Сімураў. Багаты свайго мудрасцю, працай, талентам, сваймі цудоўнымі адкрыццямі.

У наступным сказанні аўтар знаёміць нас з людзьмі, якія ў суровай барацьбе з манарха-фашысцкай уладай кавалі будучую свабоду, сонечны дзень сённяшняй Балгарыі.

Заламінаецца здзіўляючая

ПРА НАШЫХ БАЛГАРСКІХ СЯБРОЎ

яны настойліва змагаюцца за будучыню свайго радзімы, палымяныя патрыёты і інтэрнацыяналісты, адданыя справе партыі і камунізму — такіх людзі сённяшняй Балгарыі...»

Менавіта расказам пра людзей, паказам іх добрых спраў і цікавых характараў адметная перш за ўсё гэта кніга. І кампазіцыйна яна зусім не падобна на большасць кніг пра падарожжы, дзе чытачу прапануецца праісці або праехаць адным з турысцкіх маршрутаў, убачыць і апаніць тое, што ўбачыў і пра што апавадае аўтар.

Кампазіцыя «Сказанняў пра балгарскага брата» падпарадкавана галоўнай задуме — раскрыць вобраз нашага сучасніка — балгарына, паказаць шматграннасць яго жыцця, шырыню яго інтарэсаў і клопатаў. Кнігу складаюць дванаццаць парываў-сказанняў.

А. Сімураў «вязе» нас у гарадок Даўгапол на сустрэчу з «самым багатым чалавекам Балгарыі» — народным мудрацом Дзімітрам Златарскім. Усё сваё жыццё ён прысвяціў... адкрыццям. Не, ён не ездзіў у далёкія краіны, ён адкрываў нязведанае ў свайго роднай вёсцы, у суседніх сёлах і гарадах. За сваё доўгае працоўнае жыццё Дзімітр Златарскі амаль усю сваю

гісторыя чыстага і палымянага жыцця генерала Уладзіміра Заімава. Сын рускай жанчыны і балгарскага рэвалюцыянера, ён горача любіў Радню, ненавідзеў дэспатызм і прадажнасць царызму і, як мог, змагаўся супраць яго. Напярэдадні другой сусветнай вайны за ўдзел у зававаў супраць цара яго зваліююць з арміі. Заімаў неўзабаве абліжаецца з камуністычным падполлем, наладжвае сувязі з савецкімі разведчыкамі.

Праз сваіх памочнікаў ён здабывае патрэбныя звесткі з усёй краіны і нават з-за мяжы, рэгулярна перадае іх савецкаму камандаванню. Жыццё героя абарвала варожая куля...

Сёння імя Героя Савецкага Саюза Уладзіміра Заімава названы вуліцы і параходы, заводы і кааператывы ў Балгарыі і ў нашай краіне. Пра яго напісаны пазмы і складзены песні. Іх спяваюць на балгарскай і рускай мовах.

Старонкі кнігі знаёмляць чытача з многімі цудоўнымі людзьмі сённяшняй Балгарыі — героямі мірных працоўных дзён. З вялікай любоўю піша А. Сімураў пра легендарную камуністку Цолу Драгойчаву, самаадданую рэвалюцыянерку, жанчыну мудрую і добрую, чыё жыццё і праца сталі прыкладам для юнага пакалення.

Аўтар запрашае нас на завод «Васіл Калараў» у горад да «дзяржаўнага чалавека», дэпутата Народнага сходу, Героя Сацыялістычнай Працы ПРБ Радзі Кузманова, расказвае пра яго шчырую дружбу з абмотчыкам леныградскага завода «Электрасіла» Аляксандрам Сталяровым.

У сьле Брэгаве нас чакае сустрэча з праслаўленым ме-

ханізатарам, арганізатарам першай у Балгарыі комплекснай брыгады Міронам Брэзевым. Пра беларускія трактары ён гаворыць так: «З гэтымі трактарамі мы пабудавалі сацыялізм у балгарскай вёсцы. Цудоўныя машыны. Зараз чакаем больш магутныя «МТЗ-80».

Ткачыха Маруся Тодарава і будаўнік Георгій Караўлаваў, шахцёр Атанас Шопараў і вінаградар Іван Спрыдолаў, вобразы дзесяткаў іншых таленавітых працаўнікоў паўстаюць са старонак кнігі. І заўсёды побач з імі — савецкі сабра, «братушка», як яго любюць называюць у Балгарыі. Яго прыклад, яго плічю балгарыні адчуваў заўжды — і ў гады ліхалецця, і ў сонечныя стваральныя дні.

Эпіграфам да аднаго з сказанняў А. Сімураў узяў словы Тодара Жыўкава: «Новыя людзі — наша самая вялікая заваёва, яны — аснова нашага сённяшняга дня, нашай непахіснай упеўненасці ў немінучай перамозе камунізму ў драгоцой Айчыне...» Гэтыя словы маглі б стаць эпіграфам да ўсёй кнігі, якая шчыра і ўсхвалявана апавядае пра нашых балгарскіх братаў — гаспадароў і стваральнікаў новага ладу жыцця.

Яўген ГАРЭЛІК.

НАШ Імклівы век, акрамя многіх назваў, — атамны, касмічны, набыў яшчэ адзін тытул — век турызму. Ненатолена прага адкрыццяў кіліча тысячы і тысячы людзей у далёкія і блізкія падарожжы, настойліва патрабуе новых сустрэч і ўражанняў. Вяртаюцца няўрымслівы непаседы дадому, вязуць у чамаданах побач з экзатычнымі сувенірамі кіламетры адзнятай кіна- і фоталёнкі, дзесяткі блакнотаў, запоўненых няроўнымі радкамі тароніх запісаў. Праз пэўны час з гэтых здымкаў і блакнотаў народзіцца дарожныя нататкі, кнігі, даведнікі, у якіх будзе, безумоўна, усё: і добрае веданне гісторыі краіны, яе старажытных помнікаў і сучаснага дойдства, і траншыя замалеўкі з прыроды, і захаванне цікавым, і здзіўленне нязвыклым.

Кнігу, пра якую мне хочацца расказаць, таксама можна аднесці да разраду падарожных. Бо нарадзілася яна сапраўды ў дарозе, на бясконых рэспандэнтскіх маршрутах, што вялі журналіста з горада ў горад, з сьля ў сьля, ад чалавека да чалавека.

На прыгожай супервокладцы — сілует легендарнай Шыпкі, важкая тронка вінаграду, велічны помнік Савецкай Арміі-вызваліцельніцы. Так, гэтая кніга пра Балгарыю — краіну, якую мы, здаецца, добра ведаем. Кніга пра старажытную славянскую зямлю, пра мужнасць і працавітасць яе сыноў і дачок, што ўсяго за тры дзесяцігоддзі «паднялі краіну з нястачы і цемры да вышніх сучаснага прагрэсу і ўсеагульнага дабрабыту», а яшчэ — пра шчырую і сардэчную дружбу, якая спрадвечку яднае нашы народы-браты. Яна, гэтая кніга, так і называецца — «Сказання пра балгарскага брата».

Яе аўтар — журналіст Аляксандр Сімураў — пяць гадоў працаваў уласным карэспандэнтам «Правды» ў Народнай Рэспубліцы Балгарыі. Тысячы кіламетраў пакінула за сабой яго рэдакцыйная машына, сотні запісаў у блакнотах захоўваюць цэльна і шчырасць сустрэч з вінагра-

А. Т. Сімураў, «Сказання пра балгарскага брата». На рускай мове, «Беларусь», Мінск, 1974.

Вондраны новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Сналікі» А. Ірасена (пераклад Я. Васіленка і М. Татура, мастак А. Швэраў), «Маленькі чалавек на вялікай дарозе» В. Бранка (пераклад П. Місько і А. Жуна, мастак Ю. Герасіменка), «Іспанскі трыпціх» Д. Смольскага (мастак В. Харэўскі), «Беларус Цясевіч» Ул. Яфрэмава (мастак І. Лобан), «Ні хвіліны раскаяння» В. Тараса (мастак В. Дзіміна), «Аднавоін сом» А. Пальчэўскага (мастак І. Давідовіч), «Падарожжы Гулівера» Д. Сніфта (пераклад А. Кудраўца, малюнікі А. Швэрава),

МАЛЕНЬКІ ЧАЛАВЕК НА ВЯЛІКАЙ ДАРОЗЕ

ВІДАЦЬ, і для самога маладога аўтара лепш прачытаць не сяброўскае пасланне з яўнымі «рамантычнымі» перабольшваннямі, а рэальную ацэнку першых сваіх крокаў на нялёгкай і няпростай дарозе мастацкай творчасці.

Не ведаю, ці ёсць тут якае-небудзь заканамернасць, але неяк адразу звяртаеш увагу на тое, што сярод маладых празаікаў шмат журналістаў па прафесіі. Само па сабе гэта зразумела. Хто, як не журналіст, у наш час мае магчымасць пранікнуць у розныя сферы хуткаплыннага жыцця, у каго, як не ў яго, такі шырокі дыяпазон сустрэч, знаёмстваў, каму, як не яму непасрэдна і неадкладна даваць адказы на складаныя жыццёвыя праблемы, сродкамі дзейснага слова ўмешвацца ў ход самога жыцця.

Але мастацтва прозы — гэта ўсё-такі нешта іншае, чым журналістыка, тут ёсць свае законы і сакрэты. Хоць і нялёгка, няпроста правесці выразную мяжу паміж сапраўднай прозай і імітацыяй пад яе, мяжа гэта ёсць і яе нялёгка пераадолець.

Кажуць, што ў наш складаны век, у перыяд НТР сапраўдным празаікам увогуле можна стаць толькі ледзь не пад старасць. Можна, яно і так. Бо сапраўды — асэнсавача сучаснае жыццё, пранікнуць у яго глыбінныя заканамернасці вельмі няпроста.

У першай кніжцы Я. Пушкіна ёсць такія апавяданні, што сведчаць пра яго пэўныя літаратурныя здольнасці, якія пры настойлівым імкненні да авалодання сакрэтамі сапраўднай прозы, пры сур'ёзнай вучобе і непаспешлівай працы, відавочна, змогуць развіцца так, што ў асобе Я. Пушкіна мы будзем мець сталага і самабытнага празаіка. Даволі някепскае ўражанне пакідаюць такія апавяданні як «Бабіна лета», «Адстаўка першаму нумару», «Мяніны», «Раўбіцкі перавал», «Боця». Але і ў гэтых жыццёва праўдзівых творах, якія сведчаць пра добрую назіральнасць аўтара, няма, па сутнасці, значнага мастацкага канфілікту, які выяўляў бы нейкую важную сацыяльную ці маральна-філасофскую праблему, ім нестae глыбіні псіхалагічнага аналізу. І ўсё ж гэтыя апавяданні даюць магчымасць гаварыць пра свой падыход маладога аўтара да некаторых праў і тэндэнцый нашага сучаснага жыцця. Радуе тут перш за ўсё, што аўтар піша не проста пра тое, што ён ведае «лепш за ўсіх» (што таксама надзвычай важна!), але, як мне здаецца, піша пра асабістае, унутрана перажытае. Тут ён ідзе ад свайго духоўнага вопыту, а не ад паўторнага вопыту белетрыстыкі.

Я. Пушкін. «Бабіна лета». Апавяданні і мініяцюры. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1974.

Калі чытаеш лепшыя апавяданні ў зборніку, то перш за ўсё радуешся, што аўтар ведае бытавыя, канкрэтныя рэаліі тых сфер жыцця, якія ён спрабуе асэнсавача сродкамі мастацкага слова. Асабліва дасведчанасць адчуваецца ў тых апавяданнях, матэрыялам для якіх стала жыццё спартсменаў. Можна, таму, што піша ён пра не адзін раз убачанае і перажытае, яму ўдаецца стварыць дакладныя і запамінальныя карціны, пераканаўчыя сітуацыі, у якіх праядкры-

круціць спружыну такога сюжэта, у якім праявіліся б чалавечыя характары. Праўда, аўтар не надта заглыбляецца ў душы, ён як бы спяшаецца завяршыць жыццёвую гісторыю абавязковай мараллю, сентэнцыяй. Аднак у развіцці сюжэта ёсць пэўная логіка, людзей бачыш у іх учынках, словах, жэстах. Падзеі ў далейшым развіваюцца так. Усе лыжнікі, апроч «першага нумара», Васіля, дапамагаюць жанчыне выцягнуць сані. Васіль жа кідае трэнеру папрок:

Пра што ж апавяданне «Манеўры»? Пра адказнасць чалавека за свае ўчынкi, пра вечнае пачуццё віны за адно імгненне слабасці? Ці, можа, гэта яшчэ адно ўслаўленне вернага сэрца маці?

Сюжэтная сітуацыя, пакладзеная ў аснову апавядання, выключная і, можна сказаць, неверагодная. І каб выказаць свае адносіны да таго жыццёвага факта, калі ён нават не прыдуманы аўтарам, патрэбна

Фёр — уласная патрэба. Каму прыйдзе ў галаву, што пад машынай чалавек...» Іван адчувае, што калі яшчэ раз страціць прытомнасць, то замерзне. І намагаецца штосьці ўспомніць такое. «што надало б яму сілы, каб не адплысці назаўсёды».

Раптам яму ўспамінаецца, як бацька некалі прынёс лісу на трох лапах, што папала ў пастку (чацвёртую лапу перагрызла ці што?), прыгадвае, што ў кішэні ў яго ляжыць складанчык, якім ён вырашае адрэзаць сабе руку: «... А мой складанчык, мабыць, вастрышы. Але ж дзе ён? Ага, вось намацаў. Цяпер толькі б зноў не страціць прытомнасць...».

Аўтар зноў як бы хаваецца за шматкропе. Прачытаеш і міжволі пачынаеш думаць: «Ну, што ж, па сваёй нехайнасці трапіў чалавек у бяду. У жыцці бывае і такое...». Не будзем задаваць наіўных пытанняў, чаму ён не крычаў, калі праходзілі машыны, альбо што-небудзь іншае. Апавяданне не вельмі ўзрушае, мала кранае душу чытача, бо невядома, каму суперажываць. Хто ён—Іван Медуніца? Што за чалавек? Ляжыць сабе, трызіць (дэрэчы, занадта логічна і прыгожа), а мы яго проста не бачым. Праўда, Іван Медуніца бачыўся аўтару як добры таварыскі чалавек. На дарозе позняй ноччу ён аказаўся таму, што мясцовы забеспячэнец угаворваў яго ўзяць на зваротным шляху груз.

Зрэшты, аўтар сумеў на адной старонцы пераканаўча намалюваць вобраз гэтага «прабіваль», як і сумеў, скажам, у адным абзацы паказаць аблічча п'яногі - грузчыка. Але дзея чаго яны выведзены тут? Іх прысутнасць нічога не дае да нашага ўяўлення пра галоўнага героя. Канфілікту, сутычкі паміж характарамі не адбылося. Адчувальны і кампазіцыйны пралік. Эпізоды на базе выпісаны пластычна, там мы бачым жывых людзей. А самі сцэны барацьбы чалавека з трагічнымі абставінамі выпісаны агульна і прыблізна.

І рэдактару трэба было быць больш чуйным да гучання фразы, да яе каларыту. Тады, відаць, не было б у кніжцы такіх недаглядаў, як «вусны, змазаныя змрокам», «вяхрушка кволай расліны», «макавушка яліны», «цівушка» і г. д.

Аўтару таксама варта імкнуцца да большай напружанасці, сур'ёзнай і значнай сацыяльна-грамадскай думкі. І заўсёды памятаць, што хоць і маеш за плячамі ўжо даволі прыстойныя жыццёвы і журналісцкі вопыт, напісаць у наш час апавяданне на «рэдкую тэму» не проста, прыкметны, самабытны твор вельмі цяжка, і што проза ўвогуле — высокая мастацтва.

Генадзь ШУПЕНЬКА.

ПРОЗА ЖЫЦЦЯ І МАЙСТЭРСТВА ПРОЗЫ

ваецца штосьці ва ўзаемаздыснасін людзей, у іх характарах. Вось як пераканаўча, скажам, падае аўтар адзін з эпизодаў на веларосе ў апавяданні «Раўбіцкі перавал»:

«Уліп, дураны! — мільганула думка, калі убачыў, як ітнула ўбок веласіпед прэджыга. Грыб пылу, бы дымавал завеса, выбухнуў перад Міронам. Ён машынальна і рэзка ціскануў на тармажны рычагі. Яго падхапіла, і разам з веласіпедам ён паляцеў праз галаву ў тую дымавую завесу. Інстынтыўна ведаў, што можа ўпасці на гоншчыка ў жоўтай майцы, струшчыць і ягоны, і свой веласіпед. І, падаючы на спіну, паспеў выкінуць угору ногі — абы ўтрымаць машыну...»

Прыкладам таго, што малады аўтар умеє паказаць у канкрэтным праяўленні пэўнай супярэчнасці жыцця, можа служыць хоць бы такі эпизод з апавядання «Адстаўка першаму нумару». Лыжнікі-спартсмены са сваім трэнерам на лясной дарозе заўважаюць нагруджаныя сані і жанчыну каля іх.

«Сані заваліліся на адзін бок і, здавалася, перакулліца, як толькі надломіцца ці пасунецца глыбей у снег алейшына, якая іх падпірала. Коць, выснажыўшыся, ляжаў жыватом на снезе, і снег неспрыкметна раставаў пад ім. А вочы, вялікія і вільготныя, глядзелі на людзей тужліва, і ў іх, як у веснавых капітцах - джынах, сталі нерухома лес. Пахлял жанчына, уклечыўшы, намагаўся рассупоіць хамут. Маршчыністы, як печаныя яблыкі, твар пасівераны на вятрах і маразах руці і аблыкавы позірк. Жанчына хутчэй адчуваўла, чым убачыла, што яны спыніліся, усінула на іх вочы. На хвілінку ў іх мільганула надзея, і вочы ў тое ж імгненне схаваліся. Жанчына нешта прашамнала. Яны разабралі толькі «...лайдані».

Сітуацыя, як бачым, не такая ўжо звышарыгінальная, але яе дастаткова, каб рас-

Нядаўна мне давалася прачытаць першую кнігу Яўгена Пушкіна «Бабіна лета». Чалавек, нікога я ведаў, як журналіст, а яшчэ раней як спартсмена, калі пагадзіцца з аўтарам прадмоўні Уладзімірам Каратневічам, стаў прайзімам «рэдкіх пакуль што ў нашай літаратуры тэм». Я вельмі даліні ад таго, каб іранізаваць. Але ўсё-такі хацелася б падысці да творчасці маладога пісьменніка больш уважліва. Бо зборнік гэты, прызнацца, прынёс не так ужо і шмат эстэтычнай радасці, духоўнага напружання, душэўнага узрушэння, простага чытацкага задавальнення.

«Ну, Пал Палыч, што? З-за гэтай старушонцы трэніроўку мазаць?» Трэнер і хлопцы ідуць у двор да кабеты і там упраўляюцца з дрэвамі. Тая запрашае іх за стол, і калі яны адмаўляюцца, не знаходзіць нічога лепшага, як вынесці ім тры рублі. Хлопцы, вядома, зноў адмаўляюцца. Але, як выявілася, грошы не пасаромеўся ўзяць не хто іншы, як Васіль. Скамечаная тралячка выпала ў таго з рукавіцы. Абураны трэнер праганяе Васіля з каманды. Ноччу ён не можа адкінуць назойлівае:

— Ні траўмы ж, ні хваробы ў Васіля, а страціў яго, страціў...»

Проза «патрабуе думак і думак», сцвярджаў яшчэ А. С. Пушкін. Аднак думкі ў прозе — гэта не рацыянальны абгульненні, не мараль, не сентэнцыі.

Апавяданне «Манеўры», відаць, з'явілася на свет з прычыны нейкіх важных жыццёвых назіранняў аўтара. Але ў чым пафас гэтага апавядання, я ніяк не магу для сябе высветліць, і калі ёсць у ім нейкі схаваны, недасугупы для мяне сэнс, то ён, відаць, загнаны ў падтэкст. Аднак жа без паўнакроўнага мастацкага тэксту не ўратае ніякі падтэкст.

вельма майстэрства псіхалагічнага аналізу, якога ў аўтара — пачаткоўца ўсё-такі не хапіла. Факт, не асэнсаваны сацыяльна, не вытлумачаны псіхалагічна. Чаго, зрэшты, не бывае! Але ў мастацкім творы, як гаварыў некалі Л. Талстой, усё можна прыдумаць, апроч псіхалогіі. Не адзін раз, чытаючы гэтае арыгінальнае задуманае апавяданне, гаворыш сам сабе: «Не веру, аўтар не пераканаў мяне». Відаць, таму і цяжка ўлавіць пафас, мастацкую ідэю, канцэпцыю жыцця ў такіх апавяданнях, як «Манеўры», бо ў іх вельмі слаба, ледзь прыкметна акрэслены мастацкія характары.

Возьмем яшчэ адно апавяданне — «Люты рэйс». Сітуацыя, у якую аўтар ставіць свайго героя, зноў жа выключная. Шафёр Іван Медуніца зімовай ноччу трапляе ў бяду. Лопнула пярэдняе кола, шафёр бярэ дамкрат і на лютым холадзе спрабуе замяніць кола. Дамкрат падае, і колз вялізнага «ЗіЛа» заціскае чалавеку руку. Герой апавядання траціць прытомнасць. Яму мроіцца, што ён падае з высачэзнай яліны. З апісання яго трызнення і пачынаецца твор.

Гэтыя апісанні перабіваюцца расказаў пра тое, што адбываецца на дарозе, калі шафёр ачунвае, і ўспамінамі героя пра той самы дзень, калі здарылася ўсё гэтае недарэчнае і страшнае. Шафёр адчувае, што замярае. Па дарозе зрэдку імчаць машыны, але не спыняюцца. Не ведаю, наколькі гэта жыццёва верагодна. Аўтар вуснамі свайго героя так тлумачыць гэты факт.

«Усё правільна. Стаіць на узбочыне грузавік. Гараць падфарнікі, Нормы. Спыніўся ша-

Мікола ВАДАНОСАЎ

ПІЛЬЖА

Цяпер кожную нядзелю Хведар думаў аб тым, як памагчы таварышу ў бядзе... Адзіны выхадны, а спраў німаў. Раней, калі быў проста выкладчыкам мовы і літаратуры, вольнага часу хапала. Але на яго ўсклалі яшчэ абавязкі загадчыка навуковай часткі...

Ён па звычцы ўставаў рана, недзе а сямей гадзіне, пяць разоў — завядзёнка! — абягаў вакол свайго саду, які ўжо даўно спаў пад золкім снегам, галіўся ля мыцельніка ў сэнцах...

Вось ужо трэці год ён настаўнічаў у сваёй дзесяцігодцы, якую сам не так даўно адолеў. Але за гэты час так прывык да пэўнага распарадку, што ўжо і не ўяўляў сабе іншага жыцця, іншага занятку.

«А што, калі адкласці ўсе справы і з'ездзіць у горад заўтра, зайсці да Піліпа і ўсё высветліць?» — рантам падумалася Хведару. Не так даўно ён атрымаў ліст ад знаёмага. Той пісаў, што Піліпа Лаўрэнкага трэба ратаваць, бо ён «коціцца ўніз». Гэта тры-вожыла больш за ўсё: Піліп — яго даўні таварыш па школе, аднавясковец. Толькі Піліп стаў інжынерам, а Хведар — настаўнікам. Той працуе ў Мінску на заводзе, а Піліп — у сваёй вёсцы Падолы...

Хведару некалькі разоў бываць у Піліпа. Жыве ён звычайна. Мае таі ж і тэлевізар «Гарызонт», і радыёлу, і мэблю, як і ў Хведара. Хведару нават здаецца, што ў вёсцы ўсё гэта выглядае больш салядна. Толькі, вядома ж, ёсць і розніца. Хоць Піліп інжынер і малады, але, як кажучы, ранні. Пяць рацыяналізатарскіх прапаноў — Хведар чытаў пра гэта ў рэспубліканскай газеце, — якія прынеслі чалавеку не толькі вядомасць, але і добрыя грошы, узнеслі чалавека на Дошку гонару. Гэта прыемна і, вядома, павінна натхніць чалавека на яшчэ большае, надаць яшчэ сілы, творчага ўздыму...

А цяпер Піліпа трэба ратаваць... Ад чаго? Можна, ранняя слава сапсавала яго? Хведар дужа добра ведае зямляка, каб не хвалявацца: Піліп трохку і самалюбівы, і зайздросны, такі можна зазнацца. І тады сапраўды пачне «падаць ўніз». А вось гэтага дапусціць нельга. Яны, былія выпускнікі, пакляліся яшчэ ў школе дапамагаць адзін аднаму ў жыцці, падтрымліваць у цяжкай хвіліцы.

Хведар быў чалавекам разважлівым, у вёр галавой ніколі не кідаўся, але і ніколі не цураўся надзённых людскіх спраў. Ён стварыў пры школе нешта накшталт школы-інтэрната, бо многія дзеці ходзяць праз раку, а восенню і зімою гэта не толькі небяспечна, але і вельмі цяжка. Яшчэ пры школе ёсць ладны кавалак зямлі, конь, сякая-такая гаспадарка...

Ды ці толькі гэтыя пытанні вырашаў Хведар дома, у сваёй любімай вёсцы? У дваццаць пяць год палысёлы хлопеч выгледваў даволі стала, да ўсяго адносіўся ўдумліва, крытычна. Нават да свайго захаванага ў душы каханья...

Як гэта было даўно! Люся, танкая дзяўчынка з вялікімі, нібы спалоханымі сінімі вачамі. — Вось хто некалі растрывожыў Хведару душу. І пасяліўся ў ёй надоўга...

Некалі нават напісаў быў пісьмо ў яе вёску, кіламетры за тры ад яго Падолы, але адказу не атрымаў. Ды

Хведар усё думае аб ёй, бачыў яе штодзённа, бачыў гэтыя сінія вочы, залацістыя валасы, твар з прывабымі ямінкамі на шчоках.

Хведар тады многае ў жыцці не разумеў, не ўмеў «чытаць» таго, што гаварылі, што прасілі дзівочыя вочы. А некалькі разоў сам заехаў да Люсянай маці Тадоры. Гаварыў ёй пра свае першыя цяжкасці ў школе, пра настаўнікаў і, нібы між іншым, спытаў і пра дачку.

— Ой, што я табе, чалавеча, скажу! — адразу спяхмурнела старая. — Сэрцам чую — нешта не тое ў яе атрымалася, не ведаю, што цяпер з ёю, але ў Мінску яна, у Мінску...

Хведар прыпомніў даўні выпадак. Калісьці, яшчэ ў дзевятым класе, яны з Піліпам перанялі Люсю ў калідоры. Жартам. Яна стаяла і глядзела на іх спалоханымі вачамі. «Э-эх, — выдыхнула, — і ты, Федзя, блазнуеш, а яшчэ ціхоня... Усе вы аднолькавыя!» І пабегла. А Піліп наўздагон: «Да-га-шо-ю-у-у!»

Пасля таго выпадку Люся ўжо не звяртала на Хведару ўвагі, часцей абыходзіла яго, а яму чамусьці было ўвесь час сорамна.

«Наеду, пагляджу, што там з Піліпам... Пагаворым па-сяброўску. Дарэчы, можна што і пра Люсю ён ведае. Не можна ж чалавек вольна так згубіцца...»

Трэба сказаць, што Хведар трохі зайздросціў Піліпу. Той і ростам — ледзь не два метры! — і паставай узяў: куды да яго каржакаватаму паўльску Хведару! І не ў лік тое, што Хведар майстар спорту па бегу: цяпер усе бегалі ў горадзе, ад малага да старога. Бегалі ў любое надвор'е, у будні і ў святы — мода такая пайшла...

За абедам не вытрымаў, сказаў: — Мама, паеду я заўтра ў горад, зайду да Піліпа ў госці, падарунак табе прывязу...

Маці, папарадкаваўшы чыгуны ў печы і засланіўшы яе, зірнула на яго нібы з дакорам.

— А што ты там не бачыў, сынку? У нас жа, калі хочаш тлуму, чула, нейкія артысты ў клубе выступаюць, схадай бы. А купіць чаго да свята і ў сваёй краме можна. Там вунь колькі ўсяго навезлі...

Хведар ведаў, што маці не любіць Піліпа. Можна, проста не ўзлюбіла за самахвальства — бо ўсе Лаўрэцкія такія, але кожны раз ставалася адгаварыць сына ехаць у горад. Яна, старая Аўгіння, наогул баялася вялікіх гарадоў...

— Мы ж у Піліпам даўнія сябры, мама. І не бачыліся ўжо цэлы год.

— Ну, што ж, з'ездзі сабе, калі хочацца... Дзякуй богу, рукі ў мяне не занятыя...

Сказала і ўздыхнула.

Хведар ведаў, чаго яна ўздыхала. Яна хацела, каб сын менш цягаўся па чужых, а хутчэй — бо пара ўжо! — ажаніўся, каб і ў яе, Аўгінні, як і ў другіх кабет, была ў хаце нявестка, каб і ёй давалася гадаваць унукаў і радавацца, што дзеці з ёю, што яны — хочь у Аўгінні быў усяго толькі адзін сын — не пакінулі яе на старасці, як другія, як той жа, да прыкладу, Піліп Лаўрэні.

Першае апавяданне я надрукаваў у сорак сёмым годзе. З таго часу выйшлі з друку тры мае кніжкі апавяданняў для дзяцей і дарослых і дзве — гумарыстычныя. І ўсё ж для мяне яшчэ не зусім ясна, якім яно павінна быць, апавяданне. Ясна пакуль што адно: гэта самы цяжкі жанр. Апавяданне не мае права быць аб'явівым да сучаснасці. Надзеянасць яго — абавязак. Альбо нешта сцвярджаць, або нешта адмаўляць — вось, як мне здаецца, яго канкрэтная задача. А каб штосці сцвярджаць — абавязкова тыповае! — апавяданне павінна быць пераканаўчым, сціслым, сюжэтна дабротным. Тут і зямальнасць мае вялікае значэнне. Такі твор прыкоўвае увагу чытача да рэчаў, з'яў, пра якія гаворыць пісьменнік.

Я не даю ніякіх рэцэптаў, бо, яшчэ раз кажу, не ведаю іх сам. Карацей кажучы, апавяданне, на мой погляд, павінна гучаць, як стрэл, яно павінна быць закручана, як тугая пружына, якая, нарэшце, «срабтае», развінецца.

Завязка, кульмінацыя і развязка — гэтыя абавязковыя паняцці не ўстаэрлі і сёння. Што датычыцца мяне, то я іх стараюся прытрымлівацца. Шкада, што не заўсёды з-пад уласнага пера выходзіць тое, чаго дабіваешся: часта героі апавядання як бы самі злучыць творцу ўбон, дыктуюць яму сваю волю. Такое, на мой погляд, здараецца тады, калі твор у душы і думках яшчэ не высьпеў, а для яго напісання не знойдзена адпаведная інтанацыя, запев, вась гэтыя «інтанацыя і запев», ведаю з практыкі, для твора маюць рашаючае значэнне, такі твор пішацца лёгка. Тут ужо, як кажучы, вялікую ролю адыгрывае ўнутранае пачуццё, натхненне. А ўрэшце — неможнае апавяданне павінна быць цікавым і змястоўным.

Мікола ВАДАНОСАЎ.

На былой кватэры — Піліп раней здымаў пакойчык у нейкай бабулі на пятым паверсе дзевяціпаверховага дома — яго не аказалася.

— Ваш Піліп выбраўша... Ён пакінуў на ўшакі выпадак паперку ж новым адрашам, — гледзячы на Хведара паверх акулераў, прашамкала прыветліва, сівая, як сава-палёўка, старая. Хведар прачытаў тую паперку і здзівіўся: Піліпа пасялілі на галоўным праспекце сталіцы, непадалёк ад плошчы Перамогі.

«Вось што значыць для горада інжынер, майстар такога буйнага завода... А можа ён ужо не там? Можна, на аўтазаводзе ці на якім іншым?»

Транспарт — гэта не пешшу хадзіць. Пакуль так думалася Хведару, тралейбус спыніўся. Хведар падняўся на трэці паверх, націснуў чорную кнопку званка. У асветленым «вочку», што было ўціснута ў чорны цырат абшывкі, мільгануў цень. Дзверы адчыніліся. І Хведар ад нечаканасці, ад раптоўнасці аж ступіў крок назад: перад ім у яркім квяцістым халаце, з распущанымі залацістымі валасамі, з вялікімі зорачкамі ў вачах і такімі ж ужо знаёмымі прывабымі ямінкамі на пухлых шчоках, стаяла Люся. Тая Люся, аб якой ён столькі перадумаў!

— Федзя! От як добра, от як добра, што ты прыехаў.

Яна пацалавала яго ў халодныя з марозу твар. А ён толькі сціскаў у руках газетны пакунак з вясковым націнем, перавязаны аборынай, і мармытаў:

— Я... Уласна, мм-м-м-м... Заходзь, заходзь, не саромейся... Мы сёння ўспаміналі цябе. Піліп наогул часта ўспамінае, а ты — тут. Гэта добрая прыкмета — сто год жыць будзеш!

Хведар ішоў за Люсяй, як п'яны. У вачах адно мільгала і шматлікія лямпачкі — на сценах, пад столлю, на століках. Кватэра — на тры пакоі. І кожны — асобны, уваход з шырокага, засланага дывановай дарожкай, калідора. Толькі ў самым светлым — на пяць лямпак у шыкоўнай лостры — пакоі Хведар нібы апытомеў. Нават весела паглядзеў на Люсю.

— Дык ці не пажаніліся вы, чэрці?

— Ды ўжо ж, — пачырванела Люся, падстаўляючы яму да невялічкага століка з часопісамі і газетамі мяккае крэсла на тоўстых ножках.

— І — маўчала!

— Ды ўжо ж... Піліп так хацеў. Мама напісала, што пажанімся, але прасілі асабліва не гаварыць там... у вёсцы.

Слова «ў вёсцы» Люся сказала ці-

ха, быта баялася, што яе пачуюць. І нейкі сум адбіўся ў яе вачах. «Як яна змянілася! Мажная жанчына. А было ж такое дзіўчо...» І тут Хведару адкрылася яшчэ адна тайна: Люся чакае дзіця, яна цяжарная. Гэта яго як бы ахалодзіла. Скажаў, бы з дакорам:

— Зусім адбіліся вы ад людзей, замкнуліся ў сваім «замку». Мы ж былі, здаецца, сябрамі.

— Ай, маўчы лепш! — махнула рукою Люся і дадала: — Пайду чай ставіць, скоро і ён вернецца.

Пакуль яна гатавала на кухні чай, Хведар агледзеўся. Пакой прыбраны з густам. Кніжная шафа, у якой быў крышталёвы посуд, застаўлена навішымі выданнямі, апошнімі навінкамі, тэхнічнай літаратурай. Дыван, стол і шэсць нізкіх крэслаў абапал даволі ўдала пасавалі да такога ж колеру тэлевізара і радыёлы — як ён усё загадзя прадугледзеў, Піліп! — а мяккі дыван на падлозе, пад колер сцен, надаваў усяму ўтульнасць, нейкае цяплае заспакаенне.

«Вось ён тут увесь, Піліп. Як той Цэзар — прыйшоў, убачыў, перамог. А я... не мог, не адважыўся нават дакрануцца да яе рукі...»

Яго думкі перапыніў голас:

— Ты не сумуеш тут, Федзя?

— Не-е, — адарваўся ён ад сямейнай фатакарткі, што ляжала побач з часопісамі. — Вы тут... такія шчаслівыя.

— А-ат, фатограф зусім сапсаваў нам твары... Ідзі сюды, Федзя, пагамонім...

Люся паказала на дыван. Яны селі побач і ўпершыню, як некалі, шчыра паглядзелі адно аднаму ў вочы.

— Шчаслівая ты, Люся, зайздросчу.

— А-ат, няма дужа чаму...

Усё ў вас з Піліпам на-людску: і кватэра, і ў кватэры.

Яе вочы зноў нібы крышачку падмялі, пунсовыя вусны ледзь прыкметна варухнуліся. Можна, што хацела сказаць ды не насмела... Але вось зноў ажывілася:

— Ну, а ты як? Не ажаніўся яшчэ?

— Не-е, — махнуў ён рукою. — Ніяк часу не дабру да дзяўчат прыглядаецца. Урокі, урок і ўрок! А яшчэ і завуч, Хведарам Іванарчам стаў — во як! Ды і з дзяўчатамі ў нас, прызнацца, слававата. Адна, лічы, Волька Мытнікова — на ўсё сяло!

Яны абое засмяяліся ад таго, што тая Волька, пераростак гадоў за трыццаць, вядома не толькі ў Падолах.

— А дзе настаўнічаеш?

Люся, было відаць, сумелася ад такога пытання, хоць, напэўна, чакала яго.

— Тут такая гісторыя, што і не кажу... Нідзе пакуль. — І апраўдалася: — Здаецца, ніякай і гаспадаркі, а за дзень так натупаешся, што, дальбог, да ложка цягне. Магазіны, кухня, уборка пакояў... Не кажучы ўжо аб тым, што Піліпу кожны раз, як ідзе на працу, патрэбна белая кашуля...

— Дарэчы, дзе ён, твой рыцар? Сёння ж выхадны.

— Яму няма выхадных. Аднекуль госці на завод прыехалі, дык з ім, казаў, у Доме культуры будзе. Нейкае мерапрыемства ў іх там... Павінен во-во прыйсці.

Дзверы адчыніліся з грукатам. У іх праёме з'явіўся Піліп — шырокія плечы ад вушака да вушака — у модным светлым паліто, расчыраваны і крышку пад хмелем. Хведар яго ледзь пазнаў. Вусікі, даўгія бакенбарды і рэдзенькая рыжыя бародка так змянілі чалавека, што, бадай, ні пазнала б яго цяпер родная маці. У руках ён трымаў модны капялюш.

— А я пачуў вашу інтымную гаворку — і прыйшоў! — хрыпаватам голасам усклікнуў Піліп. — Што ж гэта вы сядзіце і час бавіце? Не бачу парадку! Люсьен, хутка арганізуй нам стол, бо і я галодны, як сто ваўкоў!.. Ну, здароў, здароў, ваша прасвяціцтва!

Ён заўсёды так называў Хведара. І нельга было зрадуецца, кніў на Хведаравай прафесіі ці гаварыў сур'ёзна.

Неўзабаве на тым круглым сталю, абапал якога стаяла шэсць крэслаў, з'явілася ўсё, што трэба: і пляшка, і да пляшкі.

— А гэта — адкуль? — зірнуўшы на ружовенькія скібі вандліны, спытаў Піліп. Яго светлыя вочы ўсмехаліся. — Ці не з Падолы прыехала?

— А няго ж... Хведар прывёз.

— Ну, то мы, можна сказаць,

(Зананчнне на стар. 11).

Бярэзнік папярова-белы,
галінак ціхенькі узмах...
Твая зямля, твой дом паспелы
і твой на службу роўны шлях...

А я-то па такіх ухабах,
па гэткай рэсквасі сюды
каціла! — карай колаў слабых,
ускаламучанай вады...

Не знала сонная бяроза,
як дзякаваў магутны вяз!..
Але гучала як пагроза
выслоўе: «Хай нам служыць
Час!»

А Час, якім ні быў бы дужым,
і той зняможа ў барацьбе,
калі мы самі не паслужым,
не папрацуем на сябе!..

ПРА БУЛЬБУ

У разоры бульбіна... Пад снегам
замерзне бульбіна зімой...
Тут, можа, хто зальецца смехам,
а мне хоць плач па крамяной.
Яе прагледзелі, няйначай,—
і вось ляжаць, нібы глыжы,
маёй карміцелькі дзіцячай
дзіцёнкі ў полі ўздоўж мяжы.
Хоць падбяры ў прыпол ці

ў сумку,
хоць колькі выратуй жывых!..
Лянівы воран дзесь закрумкаў,
спугнуў падлёткаў палявых...
І я згадаю ў шэрым полі
вайну, пажарышча агонь
і як іду з душэўным болем
па бульбу я да цёткі ў Звонь...
Прасіць... Дык, значыць, я
жабрачка?

Я «старчыха»?! — казалі ў нас...
А цётка, можа быць, кулачка?
А скуль у цёткі той запас?
Ды цётка трошкі насыпала,
апошняе аддаючы.
А я кашолку дабірала,
дамоў па ніве брыдучы...
І гэта быў адзін ратунак
для згаладнелае сям'і.
З'яўляўся ў будане ласунак,
было утульней у гаі...
Цяпер жыццё ў дамах, палацах,
і пад рукой любви прысмак...
Адно б па бульбу нахіляцца
не развучыўся мой зямляк!..

Шчодрое на хмары восеньскае
неба,
лісце залатое ў гарадскіх кутах.
На машынах — цэгла, як буханкі
хлеба,
спелы хлеб будоўлі на грузавіках!

Грузавою трасай крочу на работу,
цягне «МАЗ», як цацку, з бульбаю
прычэп.

А дамы навокал поўныя
ясноты —
хораша укладзен будаўнічы хлеб!

Водарнае з фортак чую
патыханне:
хлеб пяэцца жытні —

галава стала...
Скора слова «голад» архаізмам
стане,
ці ж яго нядоля свету не скляла?..

Шкадуйце хлопчыкаў танючкіх,
шкадуйце змалку мужычкоў,—
сваіх чарнявых і бялюткіх,
сваіх ціхонь і крыкункоў!

Расце істотай роднай самай
рабрыністае хараство...
Нібы святое перад мамай,
жывое ў хаце бажаство...

А вы не стойце на каленьках,—
працуйце лепш, каб гінуў жак
і вашых хлопцаў даражэнькіх
не распіналі на крыжах!..

ЦЫКЛОН З ВЕНГЕРСКАЙ НІЗІНЫ

Цыклон з Венгерскай нізіны
пранёсся ажно над намі.
Ламае бяроз галіны,
вочы слепіць дажджамі.

Марнее маці сівая
з-за злога таго цыклону...
Бачыце, не трывае
цыклону з-пад Балатону...

Словы з жудасцю нейкай
падаюць на бярозы:
«Гэта плача Сяргейка,
у гэтым дажджы — яго слёзы...»

А сына вяла атака
зусім не па тым раздоллі.
Паміраючы, ён заплакаў
на сухім кукурузным полі...

ВЯТКА, РУСКАЯ САЛДАТКА...

Добры дзень, сівая хатка,
бор у покрыве імжы!
Вятка,
руская салдатка,
чым ты жыва, раскажы?

Жыва лесам,
жыва полем,
жыва снежнай белізной...

Жыва працай,
жыва болем,
незагойнаю вайной...

Ніва Вяткі не густая —
цяжка родзіць збажына.
І каса не залатая —
серабрыстая яна.

Бо па тых не адтужыла,
каго ўзяў франтоў абсяг...
Вятка столькі палажыла,
як Амерыка уся...

Ледзяное падваконне,
сівер дыша над сялом...
У Ладзейне маршал Коней —
снег барвовы над чалом...

Гэта Бацькаўшчына,
гэта
Вятка, Свіслачы сястра,—
ад салдацкага партрэта
да ўдовінага двара...

Ці то людзі,
ці то рэкі,
ці то лес на палазах,—
быць нам роднымі навекі
па зямлі і па слязах!..

Я па тваіх дарогах, братка,
іду і проста прыстаю...
Ужо й не думала, што Вятка
у долю выльецца маю...

Але яна мяне чакала
ў пухнатай шапцы снегавай.
Вятрамі з поўначы гукала
і назвай вёскі баравой.

...Па рэйках колы грукацелі,
міналі ростані вайны...
Уратаваць цябе хацелі?
Закалыхаць ад болю сны?

Цяжкое тое калыханне...
Дзе дом, дзе сёстры, дзе радня?!
Ні адрасу, ні развітання,
ні ў бой надзейнага каня,—

каб вынес хлопца з далі вяцкай
назад, на захад, да сваіх!
Каб сын удачаю салдацкай
прынёс бацькам палёгкі ўздых...

...Сустрэла хата ў завірусе
лістоў, што праглі прывітаць.
— Дзень добры... Мы тут —
з Беларусі.

А болей нечага казаць...

І людзі роспыт не ўсчыналі,
чаму зняможаны, худы.

Вады памыцца падавалі
і есці, што было тады...

...Я не магу тут адзявацца
у футра пробы дарагой.
Я не магу тут сталавацца —
даўлюся скібкай дражджавой.

Шукаю вёску і дзяўчыну,
якой пісаў свае лісты,—
і плачу проста без упыну,
бо ведаю: тут плакаў ты...

Твая дзяўчына ўнукаў мае,
твая дзяўчына — не свая.
Але мне плакаць памагае,
бо помніць. Помніць, як і я...

ВІШНЯ

Карчуга вецер вішню,—
высокая яна...
Каб нізкая, зацішней
было б ёй ля акна.

Каб нізкая, схавалі б
яе сцяблы вяргінь,
рамонкаў і азалій,
а так — хоць вішні гінь!

Адкрыта злы — паўночны,
лагодны — з поўдня гне...
Няхай сабе пабочны,
ды клопат у мяне.

Прывязваю увішна,
каб ствол нармальна рос...
Няма высокай вішні
заслоны ў яе рост!..

Штогод згуба за згубай —
і канца не відаць...
Мо таму гэтак любви
мне мае сорок пяць?

Прасаліліся косці,
сам рабочы вярстак...
Я губляла, а хтосьці
пазнаходзіў. Вось так...

ПАСЛЯ аднаго сімфанічнага канцэрта, калі за філарманічным пультам стаяў оперны дырыжор, у мяне з'явілася жаданне падзяліцца ўражаннямі і думкамі пра складанасць, шматграннасць і высакароднасць гэтага мастацтва, мастацтва дырыжора... Оперны спе-

пастаноўку якой ён ажыццявіў разам з А. Дадзішкіліяні.
У першым аддзяленні канцэрта, пра які наша гаворка, малады музыкант прапанаваў увазе слухачоў Чацвёртую сімфонію Ф. Шуберта.

Твор гэты выконваецца не так ужо часта, а ў Мінску ён прагучаў, бадай, упершыню. Сімфонія адносіцца да ранняга перыяду творчасці Шуберта; у ёй яшчэ толькі вызначаюцца парасткі тых мастацкіх каштоўнасцей, той натхнёнай рамантычнасці, якія ўласцівы больш познім творам кампазітара. Сімфонія ў канцэртнай практыцы атрымала назву «Трагічнай»...

Першая частка сімфоніі нечым нагадала уверчурю, якія

лагічнай асновай у развіцці музычнай думкі.

Пасля трэцяй часткі — менуэта, які больш нагадвае імклівае скерца (за выключэннем цэнтральнага эпизода), узніклі музычныя вобразы фіналу, блізкага па характару да першай часткі. Музыка апошняй часткі імкнецца пераадолець трагічныя пачуцці. Фінал і завяршаецца пэтычна-ўзнёслым мажорным гучаннем.

Выкананне Дзяржаўным сімфанічным аркестрам БССР сімфоніі Шуберта ў той вечар вызначалася рамантычнай усхваляванасцю, што выдатна сплү-

піяніста. Так было і на гэты раз. З тытанічнай энспрэсіяй загучалі пад яго пальцамі ўступныя анорды добра знаёмай музыкі. І пачалося чараўніцтва! Немагчыма ўявіць сабе больш дасканаласць, выкананне шуманаўскага Канцэрта, у якім мноства разнастайных, кантрастных музычных вобразаў. Мас-так незвычайна багатай палітры выразных сродкаў, С. Рыхтэр падаў нам гэтыя вобразы ва ўсёй іх паўнаце. Яны былі жывымі, яны дыхалі. Такое выкананне Канцэрта Шумана можна лічыць узорам сучаснай дасканалай інтэрпрэтацыі музыкі мінулага. Нічога музейнага, нічога прыблізнага, недасказанага. Вулканічны тэмперамент піяніста даваў жыццё вобразам бурным, парывістым, страсным, а чуйнае сэрца мастака малявала вобразы то сумна-лірычныя, то пэтычна задумныя, то грацыёзна-ігрывыя. Відаць, і самыя ўзнёслыя словы не могуць перадаць і малую долю таго незабыўнага ўражання, якое застаецца ў памяці надоўга!

І зноў жа хочацца адзначыць поспех нашага аркестра і дырыжора. Мне давялося бываць на рэпетыцыях, я сам бачыў, як саліст і дырыжор кожную вольную хвіліну ў перапынках, за партытурай, бясконца шукалі шляхі сутыкнення, адзінае дыханне, тэмпы, характар му-

зыкі, шукалі аднаўлення думак і творчых скіраванняў. Безумоўна, ігра С. Рыхтэра не магла не зрабіць дабратворнага ўплыву на музыкантаў. Дырыжор і аркестр аказаліся дастойнымі партнёрамі саліста ў агульнай плыні, у адзінай стыхіі хваляючай музыкі Шумана.

Да гонару маладога дырыжора трэба аднесці, што С. Рыхтэр вельмі высока ацаніў яго ўменне іграць у ансамблі з салістам. Прыемна было чуць такое. Заўсёды радасна, калі таленавітыя людзі творчасцю пацвярджаюць свае правы на выступленне хоць бы за тым жа дырыжорскім пультам. І нядаўна Ул. Машэнскі зноў з поспехам акампаніраваў С. Рыхтэру Канцэрт Шумана: гэта было ў Маскве, на вечары, прысвечаным памяці вядомага савецкага дырыжора прафесара А. С. Шарашэўскага (дзярчы, былога настаўніка Уладзіміра Машэнскага).

І хочацца пажадаць маладому дырыжору новых творчых дасягненняў за пультам тэатра, за пультам філармоніі.

Ул. ШЭЛІХІН.

ХВАЛЮЮЧЫЯ ўРАЖАННІ

такль і сімфанічны канцэрт. Яны адрозніваюцца ад аднаго, але паміж імі і шмат агульнага. Галоўнае, што і ў тым, і ў другім выпадку дырыжор павінен падначаліць сабе калектывы выканаўцаў і прыкладзі ўсе намаганні, каб як мага глыбей раскрыць сутнасць твора і знайсці свой інтэрпрэтарскі варыянт яго.

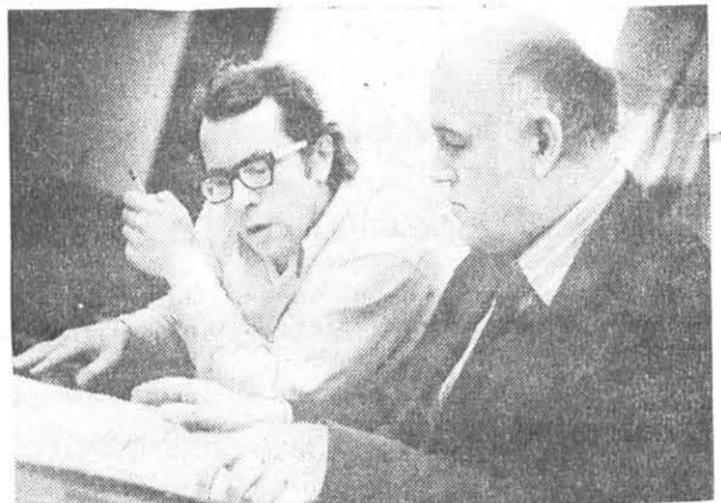
Пра гэта зноў падумалася на тым незабыўным сімфанічным канцэрте, у зале філармоніі ў Мінску, калі салістам выступаў Святаслаў Рыхтэр. У той вечар за пультам таксама стаяў оперны дырыжор — Уладзімір Машэнскі. Яго запраілі на прапанове С. Рыхтэра. У Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета БССР Ул. Машэнскі паспяхова дырыжыруе такімі спектаклямі, як «Хаваншчына», «Багема», «Тоска», «Яўгеній Анегін», «Травіята», «Раймонда». Найбольшым яго творчым дасягненнем варта прызнаць оперу Моцарта «Дон Жуан»,

калісьці выконваліся ў драматычных тэатрах перад пачаткам спектакля. Затое ня недзе ў глыбіні павольнага ўступу трывога і змрочнасць у асноўным раздзеле дасягаюць усхваляванасці і ўзнёсласці ў гучанні галоўнай тэмы, якая і надае музыцы сімфоніі трагічнае адценне. Тонка адчуў дырыжор (а аркестр увасобіў) пэсенны характар другой часткі сімфоніі. На маю думку, Машэнскі «мабілізуе» сапраўднае майстэрства артыстаў аркестра ў выкананні лірычных, распейных тэм. Музыка гучала проста, вельмі задушэўна. У агульнай плыні натхнення нават група кантрабасаў праспявала сваю, пабудаваную на секвенцыях тэму інтанацыйна дакладна, ансамблева. Я гавару — «нават кантрабасы», бо унісоннае гучанне кантрабасаў, як вядома, не часта выклікае задавальненне ў слухачоў. Пераклічка аркестравых груп у другой частцы наогул вызначалася арганічнасцю і была

чалася з абліччам і манерай паводзін маладога дырыжора, які зусім не нагадваў на эстрадзе навічка. Практыка ж канцэртных выступленняў у яго не такая ўжо і багатая! Прыемна адзначыць, што Ул. Машэнскі не быў падобны на дырыжора, які адной рукою гартуе партытуру, другой — адбівае такт і дыктуе сваю «волю» музыкантам. За пультам быў натхнёны выканаўца, увесь прасякнуты музыкой, які імкнуўся перадаць сваю ўсхваляванасць аркестрантам і слухачам; гэты выканаўца не «дырыжыраваў», а іграў! Вынік аказаўся плённым.

У другім аддзяленні прагучаў Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам Роберта Шумана.

Кожны прыезд да нас Святаслава Рыхтэра гэта сапраўднае свята. Мы заўсёды чакаем цуда і заўсёды трапляем у палон незабыўных уражанняў да наступнага прыезду славуэта

На здымку — лаўрэат Ленінскай прэміі, народны артыст СССР С. Рыхтэр (на перадыім плане) і дырыжор Ул. Машэнскі.
Фота В. ШЫМОЛНА.

НАШЫ ІНТЭР'Ю

МАРШРУТЫ ДАКУМЕНТАЛІСТАЎ

— **НЕКАТОРЫЯ** з пунктаў плана беларускіх кінадакументалістаў на 1975 год ужо выкананы, — расказвае карэспандэнту «ЛіМа» галоўны рэдактар творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусь-фільм» Валерый Высоцкі. — Толькі што закончана і прынята Дзяржкіно БССР поўнаметражная дакументальная карціна пад назвай «Магістраль». Дні і ночы мужнасці, якая расказвае пра славетную абарону горада на Дняпры ўлетку 1941-га. Аўтарам сцэнарыя з'яўляецца паэт і вопытны кінадакументаліст Анатоль Вялюгін, рэжысёр — народны артыст БССР Іосіф Вейнштрэйт. Неўзабаве шырокія колы глядачоў пераканаюцца, што гэта хваляючае слова экраннага мастацтва пра дзейнасць воінаў Савецкай Арміі, партызан і падпольшчыкаў на беларускай зямлі ў складаны для нашай Радзімы час.

Што здымаецца цяпер? Па-мойму, шляхам цікавых творчых пошукаў ідзе рэжысёр В. Дашук: цыкл «Лёс беларускіх Хатыней», над якім ён зараз працуе, — з'яўся асабліва помнік загінуўшым, тым, хто не дажыў да Перамогі, хто застаецца ў памяці ўдзячных нашчадкаў.

Перамога!. Цяжкім шля-

хам ішлі да яе воіны, партызаны, усе савецкія людзі. Разам з усім народам здабывалі яе пісьменнікі, кампазітары, артысты, мастакі. Пра творчых работнікаў — удзельнікаў партызанскага руху — расказаў фільм «Муза ў партызанскім стане». У ім будучы вобразна адлюстраваны некаторыя факты з баявой дзейнасці народных месціцаў, сумесна з імі змагаліся з ворагам публіцыстычнае слова, літаратура, верш паэта, песня... Фільм здымаюць былы франтавік, аператар В. Арлоў і малады рэжысёр С. Лук'янчыкаў.

Чытачоў «ЛіМа» зацікавіць, напэўна, што робіць «Летапіс», каб паказаць на экране сённяшняе жыццё беларускага народа. Не паглыбляючыся ў змест стужак, прывяду некаторыя назвы. Гэта — «Рэзерв хлебнага поля» (аб праблемах сельскай гаспадаркі), «Свет, які называецца БАМ» (сама назва гаворыць, аб чым гэты фільм),

«Магістраль Івана Паліні» (пра Героя Сацыялістычнай Працы экскаватарчыка І. Паліні). Стварэцтва нарыс аб жыцці і творчай дзейнасці народнай артысткі СССР Л. П. Александроўскай.

У 1975 годзе будзе выпушчана звыш 80 дакументальных фільмаў.

Толькі што вярнуўся з кругасветнага падарожжа рэжысёр-аператар В. Шаталаў і прывёз вялікі «багаж». Планаем з яго зрабіць некалькі фільмаў. Літаральна з тысяч кіламетраў стужкі адбіраецца самае змястоўнае і выразнае. Гледачы нібы набываюць на розных кантынентах, у розных краінах нашай планеты, даведаюцца аб тым, як жыў і змагаўся за светлыя ідэалы народы свету.

Калектыву «Летапіс» імкнецца быць на ўзроўні часу. XIV Пленум ЦК Кампартыі Беларусі разгледзеў пытан-

не «Аб мерах па далейшаму развіццю меліярацыйных работ і паляпшэнню сельскагаспадарчага выкарыстання асушаных і арашаемых зямель у калгасах і саўгасах рэспублікі». У пастанове гаворыцца і аб задачах кіно. Разам з іншымі сродкамі прапаганды і інфармацыі яно заклікана ярка і пераканаўча паказваць маштабнасць і вялікі сацыяльна-эканамічны сэнс меліярацыйных работ у рэспубліцы, мабілізаваць працаўнікоў вёскі на актыўнае здзяйсненне шырокай народна-гаспадарчай праграмы.

Вось і адзін з першых нумароў «Савецкай Беларусі» мае сюжэт пра маладых меліяратараў — навучэнцаў Смлавіцкага сельскагаспадарчага тэхнікума. Гэтым юнакам і дзяўчатам прадстаіць ажыццяўляць вялікія задачы, і яны цяпер падмацоўваюць свае тэарэтычныя веды практычнымі справамі.

Будзе створаны навукова-папулярны фільм «Меліярацыйная сістэма».

...На розных маршрутах дакументалісты «Летапіс» здымаюць на стужку тое, чым жыве савецкі народ — пераможца, будаўнік, стваральнік.

Аўтарская ПЛАСЦІНКА І. ЛУЧАНКА

Фірма «Мелодыя» выпусціла першую аўтарскую пласцінку лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Ігара Лучанка. На ёй 11 папулярных песень кампазітара. Многія з іх трывала ўвайшлі ў рэпертуар вядомых выканаўцаў — Эдуарда Хіля, Марыі Пахоменка, Віктара Вульчыча, ансамбля «Песняры» і іншых.

«Памяць сэрца», «Верасы», «Хатынь», «Алесья», «Спадчына» і ўжо былі запісаны на пласцінкі раней. Цяпер разам з імі загучаць дзве новыя песні кампазітара «Што такія Расія» і «Есць на свеце горад Умба». Першая напісана па просьбе Эдуарда Хіля, якому вельмі спадабаўся верш Аляксандра Цамука. Другая — творчы вынік паездкі кампазітара ў Запар'яе, да маракі Паўночнага флоту.

І лічэ адна прэм'ера ў грамзапісе — лірычная песня «Я прыйду» ў выкананні В. Вульчыча. Аматыры музыкі пазнаёміліца з самадзейным ансамблем «Шпакі» Палаца культуры Мінскага трактарнага завода. Большасць песень гучыць у суправаджэнні аркестра Беларускага тэлебачання і радыё пад кіраўніцтвам заслужанага артыста рэспублікі Б. Райскага.
БЕЛТА.

ПРЫХІЛЬНАСЦЬ да яркіх вярліх палотнаў, жыццесцвярджалыны пафас характэрны для творчасці Мая Данчыга. Мастак успрымае рэчаіснасць нібы ў шырокаэкрааным маштабе і гаворыць з гледзачом на поўны голас, на поўную сілу эмоцый. Нават назвы яго карцін гучаць узвышана: «Гудзе зямля Салігорская», «Беларусь — маці партызанская»... Паўсядзённымі справы, рамантыка новабудуляў, героіка партызанскай барацьбы сплятаюцца ў яго творчасці, набываючы пазытычны сэнс.

Пад уплывам новых тэндэнцый станковага жывапісу 60-х гадоў мастак імкнецца манументалізаваць жанравыя сцэны. Ён шукае эфектыўныя ракурсы, экспрэсію колера, дынаміку формы. Але разам з тым, у сілу асаблівасцей свайго даравання і блізкасці да пэўных традыцый, засвоеных са школьнай парты, Данчыг застаецца верным натуре, сюжэтна-ілюстрацыйнай трактоўцы з'яў. Менавіта як ілюстрацыя факта ўспрымаецца, напрыклад, змест карціны «Навасёлы», прызначанай, на думку аўтара, увабляць ва ўсмешках, позах маладой пары светлыя пачуцці будаўнікоў новага жыцця. Карціна вабіць сакавітым жывапісам, жыццядараснай колеравай гамай. Аўтар прэтэндуе на алегорыю, змяшчаючы сваіх герояў у чыстым, свежапафарбаваным пакоі, які не загрузваецца рэчавым дабрабытам, але не выходзіць за межы жанру, у выніку чаго работа не астаўляе глыбокага ўражання.

У гэтай і іншых кампазіцыях назва сутаюцца жывапісны і апаўдальны пачатак, публіцыстыка і бытаапісальніцтва. Аўтар імкнецца пераадолець гэтую дзіктасць і звяртаецца да вопыту сумежных мастацтваў, да тэхнікі манументальнага жывапісу. Работа над мазаічнай кампазіцыяй для кінаатэатраў падказвае яму задуму карціны, якая стала пераломным этапам у яго творчасці.

Гаворка ідзе аб вялікай

алегарычнай кампазіцыі «Беларусь — маці партызанская». Май Данчыг раскрытвае ў ёй усеадымную тэму вайны як сукупнасць сімвалічных падзей вялікай эпопеі. На сэнсавых акцэнтах з'яў — ад пакінутых хаты і плуга, праз гора страт і ахвяр — да ўсенароднага руху помсты развіваецца кампазіцыя і пластычная дынаміка палатна.

У карціне выкарыстоўваюцца традыцыйныя для сцэнапісу рытмічныя і кампазіцыйныя прыёмы, насычаны колер, зрух элементаў сюжэта ў часе. Прынцыпы ўмоўнай арганізацыі прасторы карціны ўважліва даманструюць намер аўтара расунуць звыклія станковыя рамкі.

рытуальны сэнс, сабраны ў адзіны фокус, у адзіны кампазіцыйны рух. Гэты рух развіваецца павольна і напружана, як павольны поступ і напружаны твары маладых. Ён маналітна суровы, як маналітны байцы і суровая цырымонія абрады.

Мастак узнімае бытавы эпізод да сімвалічнага акта, поўнага філасофскага значэння, ён імкнецца дэстабілізаваць гэты аркестраваны выключны і выразны сродкаў, пачынаючы ад фэбулы і заканчваючы рытмікай, пластыкай, колерам. Колер у Данчыга актыўны, напоўнены. Ён дапамагае арганізаваць заключаную ў раму прастору, надае ёй глыбіню і канцэнтруе ўвагу на галоўным сэнсавым вузле кампазіцыі —

коў. Але ў гэтай сімваліцы губляецца пачуццё меры. У «Партызанскім выселлі» сама незвычайнасць абставін набывала глыбокі сэнс. Што ж тычыцца картэжаў высельных таксі і чаргі маладых да помніка на Круглай плошчы, то імкненне надаць гэтай сцэне эпічны, пафасны размах — прэтэнцыёзнае.

Уласціва творчасці раняга Данчыга жанравасць прыкметна і ў карціне «Спадчына», якая была паказана на адной з апошніх рэспубліканскіх выставак. Сур'ёзная тэма вырашана ілюстрацыйна. У характары персанажаў, пастаючы фігур, жэстах прысутнічае не патрэбная ў данай сітуацыі вальяжнасць. У карціне Данчыг адыходзіць і ад тых жывапісна-пластыч-

яго нацюрмортах. Выкарыстоўваючы аб'екты «мёртвай прыроды», ён назваўна ўкладвае ў іх «чалавечы» сэнс. Не выпадкова ў яго сімвалічных кампазіцыях так актыўна выкарыстоўваецца прадметны антураж. Такія рэчы-сімвалы ў карціне «Беларусь — маці партызанская» — печ, плуг, кулямёт, сялянская коўдра. Такія ў «Партызанскім выселлі» — ружжы, дрэвы, вэлом, боты. У «Купалаўскіх радках» — смалясты барвенні зямляккі, свежаструганы стол, томкі вершаў на аўтамаце. У нацюрморце «Пра вялікую Айчыніну» прадметы набываюць духоўны сэнс, раскрываючы ўнутраны свет іх гаспадары. Таму што аўтар не проста пералічвае рэчы, якія сведчаць пра факты біяграфіі героя. За знішчэння будзённых рэчаў — паліраванага стала, чырвона-шэрай парты, гадзінніка, пачка цыгарэт і карабка запалак — хаваецца «душэўны непакой» скамечаных аркушаў паперы і расцінутых недакуркаў, «прызыўная памяць» пакарэжанай тільцы, якую прыкрывае гронка рабіны. Халодны гарадскі пейзаж за акном, халодны бляск пішучай машыны падкрэсліваюць гэты ўнутраны разлад.

Сюжэт нацюрморта нібы абрываецца на паўслове. І чысты аркуш паперы, устаўлены ў машынку, нібы прапаў гледзачу ўнікнуць у сэнс, які закладзены ў падтэкце.

Май Данчыг стварыў цэлую серыю сюжэтных нацюрмортаў. Сярод іх — «Трывога», «Мішэні», «Ялінка». Гэта своеасаблівыя наветы аб рэчах. Аднак прадметнае асяроддзе асэнсоўваецца мастаком як асяроддзе чалавечых думак і пачуццяў, учынкаў...

У лепшых работах застаецца верным сабе, выступаючы перш за ўсё як публіцыст, для якога сэнс, ідэя, закладзеныя ў творы, самае галоўнае.

Алег СУРСКІ.

ФАРБЫ СУЧАСНАСЦІ

Аднак аўтар не да канца паверыў у абраны шлях і вяртаецца да чыста карцінны прыёмаў: уводзіць другі план — перспектыву пейзажа з дрэвамі, пералескамі, палоскай заката... Пачуццё вернасці жанру як бы стрымлівае мастака ў рамках звыклых рашэнняў. І ўсё ж, калі прасочваеш шляхі, якія прывялі Данчыга да гэтай работы, і параўноўваеш яе з пярэднімі, бачыш прычыны новай пабудовы карціны, сімволіка якой выцякае з логікі зместу. А абагуленасць сэнсу не падмяняецца агульнай формай.

Вайна... Паглыбленне ў сэнс трагічных з'яў робіць яго больш строгім і стыльным. Больш пільным становіцца яго мастакоўскае бачанне, расце ўменне «ўжывацца» ў падтэкст з'яў, сюжэтаў, характараў, якія ён адлюстроўвае. Гэтымі якасцямі вылучаецца адно з шырока вядомых яго палотнаў «Партызанскае выселле». У ім гаворыцца аб любові да жыцця, і значнасць гэтага паняцця аўтар бачыць у тым, што сцвярджае яго насуперак вайне і смерці. На гэтых кантрастах будзеца ўнутраны сюжэт твора. М. Данчыг і тут не дурэецца дэталей быту і жанравых сцэн. Ён уважліва ставіцца да характарыстык персанажаў і імкнецца адлюстраваць іх адносіны да таго, што адбываецца навокал. Задумленыя твары старых і цыбатая босая дзяўчынка на пярэднім плане, цяжкія салдацкія чаравікі на нагах нявесты і белы вэлом — усё гэта канкрэтызуе дзеянне, час, абставіны. Але той жа белы вэлом і бліскучае дула аўтамата, лес дрэў і лес ружжаў набываюць амаль

фігурах маладых, вакол якіх ствараецца кола эмоцыянальнага прыцягнення.

Можна спрачацца, наколькі поўна удалося аўтару здзейсніць сваю задуму і дабіцца арганічнасці ўсіх кампанентаў карціны. Крытычнае вока лёгка заўважыць у ім і слабыя бакі — наўнясць у кампазіцыі неабавязковых дэталей і фігур, якія не нясуць сэнсавай нагрукі і нібы выпадаюць з агульнага маштабу. Не аднолькава выразныя і цікавыя характарыстыкі дзейных асоб. Наколькі псіхалагічна індывідуалізаваныя жаночыя вобразы на першым плане, якія «працуюць» на асноўную тэму, настолькі схематычныя твары байцоў, хаця іменна гэты група ў многім вызначае архітэктоніку кампазіцыі, задае ёй унутраны рытм.

Асноўны пафас «Партызанскага выселля» абумоўлены сімвалікай самога акта. Данчыг будзе яго драматургію адначасова і як псіхалагічнае развіццё дзеяння, што само па сабе ўзбагачае сэнс карціны. Яно не проста заяўлена аўтарам, а раскрываецца разам з разуменнем знешняга і ўнутранага сэнсу з'яў. Тым больш тут неабходны строгі адбор сродкаў, які не дапускае нічога лішняга, мітуслівага, будзённага.

У адной з апошніх сваіх работ, якая таксама прысвечана выселлю, Данчыг прытрымліваецца таго ж прыцыпу. Ён пазбягае шматслоўнай апаўдальнасці і перагружанасці другараднымі дэталямі і будзе кампазіцыйна як велічнае шэсце маладых да вечнага агню на плошчы Перамогі ў Мінску. Карціна называецца «Мінск. Плошча Перамогі». Яна сімвалізуе шчасце дзяцей, у імя якога было аддадзена жыццё баць-

ных якасцей, якія так цікава былі намечаны ў яго пейзажах Мінска.

Новае жывапісна-пластычнае ўспрыманне прасторы і прадметнага асяроддзя наміццлася яшчэ ў пейзажы «Мой горад». У панярадных работах М. Данчыг звычайна ствараў колеравую гаму разамшыстымі густымі шарахаватымі мазкамі. У карціне «Мой горад» ён мадэліруе плоскасці колера, працуючы шырокім пэндзлем і разам з тым надаючы жывапіснай фактуры глыбіню, унутраную канструктыўнасць, рытмічнасць.

М. Данчыг умеє перадаць у прадметах дух стваральнай дзейнасці чалавека. Адсюль адухоўленасць свету, рэчаў у

«Вечны агонь», 1974 г.

К. П.

Я. Красоўскі.

БЕЛАРУСКІ ЭКСЛІБРЫС ЗА МЯЖОЙ

Г. Гран.

У апошнія гады беларускі кніжны знак атрымаў шырока вядомасць як у нашай краіне, так і за яе межамі. З экслібрысамі беларускіх мастакоў знаёмліліся жыхары Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Польшчы, Фінляндыі, Югаславіі, Японіі і г. д.

Вялікая і моцная дружба звязвае аматараў экслібрыса нашай краіны і Славацкай Сацыялістычнай Рэспублікі. На працягу апошніх гадоў Гурткам славацкіх экслібрыстаў і бібліяфілаў у Браціславе арганізаваны шэраг выставак, на якіх даманстраваліся кніжныя знакі мастакоў Савецкага Саюза. А ў снежні мінулага года ў Браціславе адкрылася выстаў-

ка «Сучасныя беларускія кніжныя знакі. 1967 — 1973».

На выстаўцы экспанавана 230 экслібрысаў 28 мастакоў. Усе гэтыя экслібрысы выкананы на працягу 1967—1973 гадоў. У экспазіцыі — кніжныя знакі мастакоў: Я. Красоўскага, М. Лазавога, А. Тычыны, В. Ціхановіча, Я. Ціхановіча, У. і М. Васільягаў, С. Бродскага, Г. Грана, А. Зайцава, І. Капаліна, В. Кузьмічова і Г. Шутава, У. Савіча, М. Селяшчука і інш. Прыемна і тое, што срод удзельнікаў выстаўкі ёсць і самадзейныя мастакі: М. М. Веліканаў, М. Я. Веліканаў, А. Кандрусевіч, Л. Шлег.

Да выстаўкі Гурткам славацкіх экслібрыстаў і бібліяфілаў выдадзены каталог. Трэба адзначыць вельмі высокі паліграфічны ўзровень гэтага выдання. Усе ілюстрацыі каталога надрукаваны з аўтарскіх дошак мастакоў, што яшчэ ў

большай ступені павышае каштоўнасць выдання.

Выстаўка такога роду дапамагае лепш пазнаёміцца з духоўным і эстэтычным бокам жыцця народа, яго культуры. У артыкуле аб выстаўцы ў адной з мисловых газет сакратар Гуртка славацкіх экслібрыстаў і бібліяфілаў К. Ізаквіч піша: «Не сумняваюся, што аматары мастацтва графікі ў поўнай меры выкарыстаюць вынадак для больш блізкага знаёмства з мастацтвам кніжнага знака такога блізкага нам народа».

Выстаўка «Сучасныя беларускія кніжныя знакі» застаецца ў Славакіі ў якасці падарунка беларускіх мастакоў братняму народу.

М. МІНКЕВІЧ, старшыня секцыі экслібрыса Беларускага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі.

Рэдакцыя атрымала пісьмо чытача «ЛіМа», рабочага радыёзавода аб'яднання «Гарызонт» В. І. Кобзарава. Ён піша: «Мне давялося двойчы праслухаць выдатны музычны твор сусветнай класікі — Канцэрт для вяланчэлі з аркестрам Р. Шумана. Адзін раз ён прагучаў з экрана тэлевізара для вельмі шырокай аўдыторыі. Мне ўзрушылі гэтыя хваляючыя старонкі музычнай спадчыны. І хацелася б паслухаць або прачытаць пра жыццёвы і мастацкі змест гэтага багатага на роздум і хваляванні чалавечай душы Канцэрта».

Рэдакцыя напрасіла в. а. дацэнта Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага С. Мадорскага адказаць чытачу.

«...І САПРАЎДЫ ШЧАСЛІВЫЯ МІНУТЫ»

Сярод шэдэўраў найбагацейшай шуманаўскай спадчыны велізарнай любоўю слухачоў карыстаецца 129 опус — Канцэрт для вяланчэлі з аркестрам — багатае, насычанае яркай вобразнасцю, патэтно. Разгорнем бессмартную партытуру.

...Празрыстыя, мяккія ўступныя акорды аркестра, трапяткія, дрыготкія галасы першых і другіх сярняк акампанемента насцярожваюць засяроджанана ў чакаванні слухача. Узнікае цудоўная мелодыя — шчаслівая знаходка кампазітара, якая, дарэчы, і сама па сабе спрыяе новаму развіццю ўнутранага дзеяння твора: пластычная, яна гучыць у партыі вяланчэлі нібы на фоне акрэслена выяўленага скрыжкам «струменю» пачуццяў. У гэтым «струмені» ёсць і смутак, светлы, чароўны. Мелодыя

робіцца ўсё больш імклівай і дынамічнай, яна сягае ўвышыню, каб неўзабаве, дасягнуўшы пэўнага апягю, абрынуцца ўніз, на зямлю... Паток гукаў то льецца ў аркестры, які гарача каменціруе тое, што адбываецца, «пытаннямі» і «адказамі», то ў партыі вяланчэлі саліст выказвае свае запавятыя пачуцці. Ім «спачувае» і аркестр. І вось на вуснах героя твора мільганула ўсмешка, ён робіцца нават гарэзлівым. Праўда, не падоўга.

Чуваць сухі, чаканны матыў з маршпадобным наступам. І зляў ўсмешка роспачы сказала толькі што радасны твар. Перад намі зноў — жыццё з барацьбой цудоўнага і жорсткага. Велізарнае напружанне спадае, змрочны настрой нібы адыходзіць у мінулае... Герой мроць аб шчасці,

ЧЫТАЧУ АДКАЗВАЕ СПЕЦЫЯЛІСТ

ён марыць аб чыстым каханні і яго ціхі голас, які закарэхае і лашчыць, паступова растае: памуе адчуванне хараства, зачараванасці. Але гэта быў толькі сон, летуценні, светлая мара. Нямольны лёс зноў праследуе чалавека. Шчаслівая казка абарочваецца жорсткай рэальнасцю: карнавал скончыўся, радасць, аказваецца, была заўчасная.

Тэма светлага і трывожнага кахання гучыць у Вяланчэлі з дзіўным напорам, але яе перапынюць моцныя ўдары і «воклічы» аркестра, абурання і раз'юшаныя. У цяжкай барацьбе змрочныя сілы ўсё ж, нарэшце, пераможаны. І музыка напайняецца бітананічным гераічнага маршу, павучым, прыгожым мелодыям. Гучнымі галасамі пераклікаюцца інструменты аркестра і саліста, і ў іх зноў чуюцца гарэзлівыя настрой, веселасць і гумар. Толькі ў канцы дзеяння паўстае ўспамін аб мінулым, але ён кароткі. Фінал заканчваецца нарцінай радаснай урачыстасці...

...Канцэрт для вяланчэлі быў напісаны Шуманам у адзіным творчым парыве (усёго за два тыдні) ў 1850 г. Творчы лёс яго аказаўся даволі цяжкім. Якія толькі характарыстыкі не даваліся гэтаму сачыненню! «Невыканальны», «неэфекты», а аднойчы вядомы крытык назваў яго нават «музычнай бязглуздаццяй».

Папулярнасці 129 опуса Шумана перашкаджалі многія прычыны: навізна ідэйна-вобразнага зместу, далакага ад распаўсюджанага ў тых часы лёгкаважкага віртуозічання («Увесь хлам пасажаў, — гаварыў Шуман, — мае пераходнае значэнне: тэхніка мае каштоўнасць толькі

там, дзе яна служыць вышэйшым мэтам»), незвычайнасць формы, якая імкнецца ахапіць музычную тканіну ў цэлым і надаць ёй скразное развіццё (форму цыкла кампазітар уяўляў «чым ёці сярэднім паміж сімфоніяй, канцэртамі і вялікай санатай»)...

Кампазітару так і не давялося пры жыцці пачуць сваё дзецішча, і толькі праз 11 гадоў пасля яго смерці Канцэрт быў упершыню выкананы амаль адначасова ў Германіі і ў Расіі.

Кожнае выкананне твора Шумана патрабавала ад саліста вялікай мужнасці, упэўненасці ў правядзе сваёй мастацкай пазіцыі ў адносінах да музыкі, геніяльнасць якой у тых гады ўсведамлялася толькі асобнымі музыкантамі.

Творчая гісторыя Канцэрта працягваецца і ў наш час. У 1963 годзе Д. Шостакавіч зрабіў новую аркестравую рэдакцыю, якая падкрэсліла вартасці партыі саліста і ўнесла сакавітыя фарбы ў арыгінал, не парушаючы задуму кампазітара. Перагляд інструментальнага Канцэрта апраўдваўся тым, што шуманаўскі аркестр гучыць часам крыху манатонна. І на нашу просьбу падзяліцца думкамі аб аркестроўцы Канцэрта Шумана Д. Шостакавіч аднойчы адказаў:

— У Шумана інструментальнае «кульгае». Так і хочацца ўзяць аловак і правіць...

Шматлікія выканаўчыя інтэрпрэтацыі вяланчэльнага твора Шумана. Сярод найбольш цікавых назавём трактоўку Д. Шафрана (ядаўна Усесаюзнае тэлебачанне перадавала Канцэрт Шумана ў выкананні гэтага выдатнага вяланчэліста). Мастацка-выканаўчай індывідуальнасці

артыста музыка Канцэрта надзвычай блізка. Першую частку Вяланчэлі іграе экспрэсіўна і адухоўлена, з вышуклай, кантрастнай фразіроўкай; вельмі пазычна і тонка гучыць у яго і другая частка, у якой насычаны разнастайнай вібрацый прыгожы гук саліста зачароўвае сваёй прывабнасцю; у фінале Д. Шафран падкрэслівае віртуознасці шуманаўскай мовы (у гэтым вялікай роля лёгкай, прыгожай трактоўкі пасаўнай тканіны, майстэрскае выкананне скокавых штрыхоў).

Пяжка ў наш час знайцеі буйнага выканаўцу, які б не іграў твора Шумана. Пачынаючы з 1929 года, калі ўпершыню Канцэрт запісаў Г. Пяцігорскі, колькасць пласцінак дасягнула пяцідзесяці. Ёсць таксама мноства запісаў і іншых вяланчэльных сачыненняў кампазітара — «Пяці п'ес у народным стылі», «Адакю і Алегро», фантастычных п'ес... Здзейснілі прарочыя словы П. Чайкоўскага аб тым, што «эпоха Шумана» настане толькі ў будучым. Творчасць кампазітара мае прынягальную сілу, бо звяртаецца непасрэдна да чалавечага сэрца і напоўнена шчырым пачуццём, бо яна дэмакратычная і зразумелая мільёнам аматараў музыкі. Аднойчы пасля выканання Канцэрта для вяланчэлі Клара Шуман — жонка кампазітара — запісала ў сваім дзёніку: «Гэта былі і сапраўды шчаслівыя минуты». Такое адчуванне агортвае нас пры кожнай сустрэчы з выдатным творам вялікага нямецкага рамантыка, такога блізкага сучаснаму слухачу.

С. МАДОРСКИ.

ПІЛЬКА

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 6).

прычасцімся да родных пенатаў! Вось хопім па кілінку, дык я цябе, ваша прасвіцельства, у лепшым выглядзе дастаўлю на цудоўны вечар. — Ён, сядзючы да стала, зірнуў на ручны гадзіннік. — Там ты ўбачыш, як веселіцца мой працоўны люд. У нас, брат, не без талентаў, артысты хоць і не дыпламаваныя, але не якія там Манькі-Ганны...

— Пі-і-лі-лі! — дакорліва паківала галавой Люся, наліваючы ў крышталевы чарні пітво.

Хведар адсунуў сваю чарку. — Я, калі іду на людзі, не п'ю. А калі п'ю, то не іду на людзі.

— А мая Люся часам бярэ... «Мая Люся...» «Мой рабочы люд...» «Мае артысты...» Адкуль у яго, вясковага хлопца, столькі пыкі? Самазадавеннасці і абыхавасці да ўсіх, акрамя сябе? Гэтыя пытанні ўзніклі яшчэ тады, калі прачытаў той ліст таварыша пра Піліпава жыццё, і цяпер іменна яны штурхалі Хведара на паездку ў заводскі Дом культуры.

Яму хацелася як мага больш даведацца пра свайго колішняга сябра, свайго аднагодка...

— А Люся? Хіба яна не паедзе з намі? — калі пазванілі, што такі выйшла ўжо, спытаў Хведар.

— Едзьце, едзьце, хлопчыкі, не звяртайце на мяне ўвагі, мне і праўды нікуды не хочацца...

Неўзабаве яны былі ў заводскім Доме культуры. І Хведар толькі здзіўляўся, з якой узніслаасцю і імпатам Піліп паказвае яму дыяграмы росту вытворчасці, расказвае, як яны, інжынеры і канструктары, удаканалываючы тэхналогію і мяняючы розныя вузлы, вывелі сваю новую мадэль на сусветную арэну. Машыны і праўда былі выдатныя. Пра гэта Хведар ужо ведаў з газет, чуў пра іх на радыё, бачыў на экране тэлевізара. Машыны яго не здзіўлялі, здзіўляў чалавек, той, што меў да іх дачыненне. Праўда, як ён заўважыў, на Дошчы гонару Піліпавай фатакарткі ўжо не было...

— А цяпер, як кажуць, французы,

час і адпачыць! — нарэшце прапанаваў Піліп і навіў Хведара не ў светлую залу, дзе гучала музыка і чуліся галасы спевакоў, а ў нейкую бакоўку пры вестыбулі. Там было некалькі хлопцаў у модных клёсах і расквечаных куртках, а больш — яшчэ маладых размаляваных дзяўчат.

— Дамы і джэнтльмены! — з парога артыстычна-ўзнісла кінуў Піліп. — Будзьце знаёмы — вялікі князь Фёдар, таварыш дзён маіх суровых, да таго ж — халасты, хоць з халастага патрона, як вядома, «цель не паразіць».

Гэтага непрыстойнага тырада выклікала ў прысутных дакі выбух рогату. Размаляваныя «дамы» бессаромна агледзелі разгубленага хлопца з галавы да ног.

— Нішто сабе, — сказала, нібы ацаніла, як якую рэч, кірпатая прыгажуня з высачэзным шыньёнам на галаве. — А мы тут, Пілька, зачаліся цябе. У Гарыка ўсё ў ажурі. Едзем...

Гэта было яшчэ адно адкрыццё: Пілька! Чалавек, пра якога з павагай пісалі ў газете, і раптам — Пілька!

Потым была прыватная кватэра Гарыка, мяркуючы на размову, наўдалага артыста, чалавек аўгоўле неспрывабнага. Тут ужо кампанія паказала сваё майстэрства: спявалі пад гітару невідомыя Хведару песні, танцавалі і ўсё бегалі на кухню выпіць чарку віна...

Знарок зірнуўшы ў цень шырмы, Хведар аж збятэжыўся... Піліп сядзеў у прыцемненым куде на дыване з кірпатай прыгажуні і абдымаў яе, не саромеючыся другіх.

Бы хто выліў на галаву Хведару чыгун вару.

— Піліп! — крыкнуў ён і амаль падбег да яго. — Піліп... Гэта ж як называецца? У цябе ж жонка!

Піліп выпусціў з абдымкаў дзяўчыну і падняўся.

— Ну і што? Ты, Федзя, усё ж трохкі дурнаваты... Здзічаў там, у вёсцы.

Хведар яго не слухаў, не чуў. Яму ўявілася Люся, сарамлівая і разгубленая, адна са сваёй няхітрай гаспадаркай. Можна, яна ў гэты самы час мые ці прасе сваіму Пільку белыя кашулі...

Хведар ускінуў галаву, сказаў рэзка:

— Я з табой яшчэ пагавару! Але не тут...

— А дзе ж?

— Дома. У цэхоме, нарэшце...

— Каціся ты...

Хведар не памятае, як выбег на вуліцу, як на хаду ўскочыў у паўпусты аўтобус і даехаў да плошчы. Ён яшчэ не ведаў, што скажа Люся...

За дзвярыма пачуўся шоргат. Забыўшыся на тое, што спярша трэба пазваніць, ён узяўся за ручку дзвярэй, і яны, на дзіва, падаліся: за імі стаяла Люся.

Але то была ўжо не тая Люся, якую ён убачыў днём, з вясёлымі зорачкамі ў вачах. Твар быў бледны, вусны пасінелі, а ў вялікіх вільготных вачах нібы застыў жах.

— Ты адзін? — коротка спытала яна.

— Адзін, — адказаў ён і хацеў яшчэ нешта дадаць, але яна тут жа закрыла яму рот рукою і хуценька прычыніла дзверы. У пакоі сказала:

— Не гавары больш нічога, Федзя... Я ўсё ведаю: ты быў у Гарыка. А яма ж, я ведаю яго! Дэлегацыю, вядома, Піліп і на гэты раз прыдумаў. Я здагадалася, але не была ўпэўнена. Ой, нічога ты не ведаеш... Яго ўжо нікуды не выбіраюць, яго хутка звольць з працы, калі хочаш... П'е!

Нечакана яна кінулася на дыван, і цела яе пачало ўздрыгваць у бязгучным плачы.

Хведар зноў разгубіўся, як там, у таго Гарыка.

«Вось якое яно, Люсіна шчасце... Яно зманлівае, захаванае за ўяўным дабрабытам, за гэтым нежывым, хоць і дарагімі рэчамі. Усё — камуфляж, маскіроўка. Так быць не можа! Людзі павінны быць багатыя, не толькі матэрыяльна, але і духоўна. І нікому не дадзена права спусташаць душы другіх. Нікому!».

— Кідай усё, пакуль не позна, і едзь дадому! — як даўно вырашанае, кінуў ён Хведар.

— По-озна. Федзя — узняла яна заплаканы твар. Куды цяпер я такая пасунуся, каму патраба...

— Нам у школе — у першую чаргу. І... спайму Пільку!

— Яго ўжо не перайначыш...

— Не праўда! Жыццё прымусіць! Калі ў цябе засталася хоць крыху былой гордасці, то радзі! Такіх наезнікаў трэба выбіваць з сядла адразу, адным

ударам, а не заахочваць рабскай пакарліваасцю. Характар у цябе, нарэшце, ёсць? — Хведар расчыраванеўся, расхвалываўся, хэдзіў па пакоі і гаварыў усё, што думаў, што падказвала сумленне і абавязак. — Гэты Пілька хутка прывядзе табе Гарыка і кампанію дамоў, а ты будзеш у іх за прыслугу. От пабачыш! Піліпава хваробу трэба неадкладна лячыць — класіці яго на аперацыйны стол... І калектыву карысць будзе... Павер, Люся, усё залежыць ад цябе. Ва ўсякім выпадку — многае...

— А калі ён зусім сап'ецца? Такое можа здарыцца?

— Ты яго вельмі дрэнна ведаеш! Наадварот — ачомасца! І прыляціць на крылах прасіць прабачэння. От пабачыш...

Хведар яшчэ раз параўў Люсі кідаць усё і ехаць у вёску. Развітаўся з ёй і выйшаў. Ведаў, што ў такім выпадку трэба ісці толькі на вакзал. Там ціпла, там можна і пераачаваць. А снішачка няма куды...

Узбуджанасць пакрысе спадала, марознае паветра супакойвала. «Калі-небудзь ды яна зразумее, што гаварыў праўду. Прыедзе, каб выратаваць сябе і яе. Потым ён прыедзе па яе. Ці мо па іх дваіх: і па тое, што носіць у сабе яна. І ўсё наладзіцца. Гарыкі — яны часовыя...»

Ён вельмі хацеў, каб усё наладзілася, каб Люся сапраўды была шчаслівая, бо інакш і быць не можа: у нас усе павінны жыць у шчасці. Хведар верыць у гэта...

Калі ў паўзмроку паказаўся будынак аўтобуснага вакзала, то першае, што кінулася Хведару ў вочы, была адзінокая постаць жанчыны. Яна стаяла на ганку над ліхтаром. А побач, ля ног, віднеўся невялікі клунак і чамэдан. І глядзела жанчына ў яго бок, на тратуар.

— Ён яшчэ не ведаў, хто гэта, але раптам адчуў, як гулка затухкала ў сэрцы і скронях. І ён ледзь не падбегам кінуўся наперад...

АДНА З ПЕРШЫХ

Заслужанаю славаю не толькі ў раёне, але і далёка за яго межамі карыстаецца агітбрыгада «Вестуны» Столінскага РДК. За час свайго існавання — а створана яна была ў 1962 годзе — гэты калектыў самадзейных артыстаў набыў творчую стабільнасць. Дастаткова сказаць, што на абласных аглядах агітбрыгады двойчы выходзілі пераможцамі.

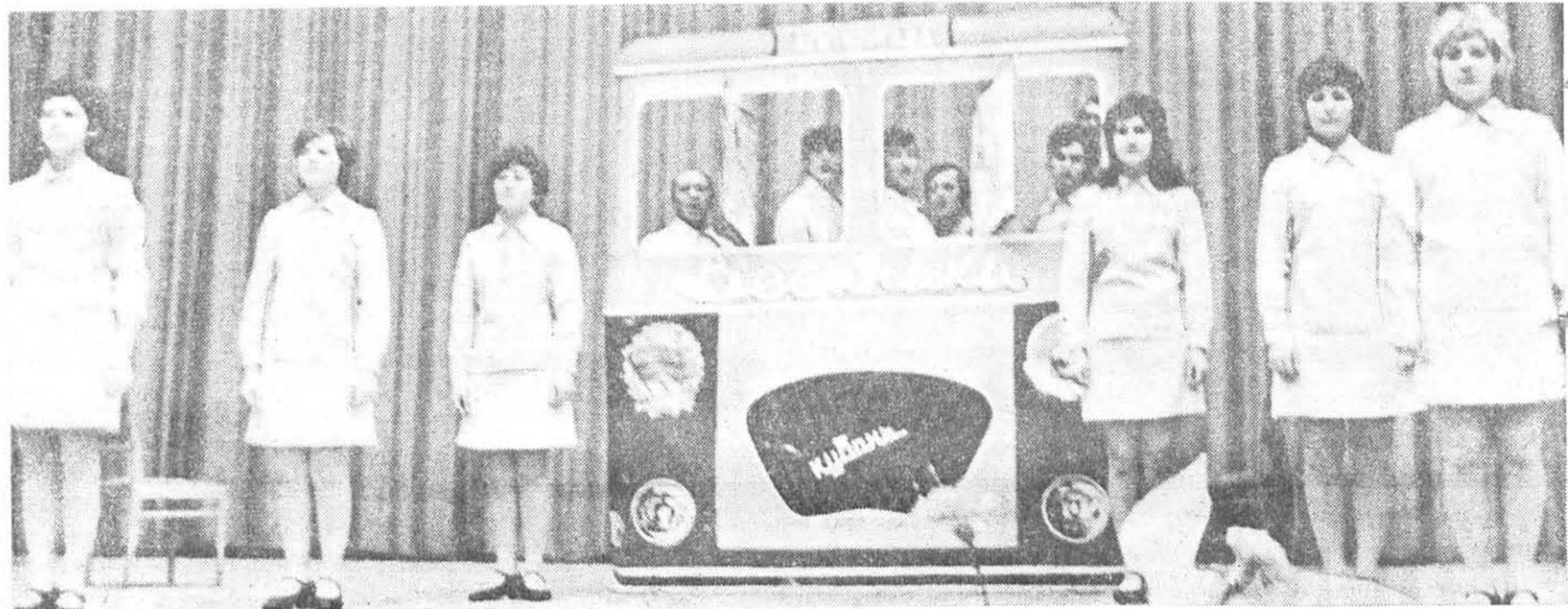
З году ў год абнаўляецца праграма выступленняў гэтага калектыву, расце яго выканаўчае майстэрства. У 1973 годзе агітбрыгадаўцы ўзялі шэфства над жывёлагадоўчымі гаспадаркамі Сто-

ліншчыны. Змянілі рэпертуар, ён напоўніўся новым зместам, больш значным стаў яго ідэйна-мастацкі ўзровень. Цяпер праграма называецца «Дзень добры, людзі, што з ранкам устаюць!». Прысвячаючы свае выступленні працаўнікам ферм, «Вестуны» паказваюць усё лепшае, што набыта жывёлаводамі, ускрываюць недахопы, мастацкімі сродкамі срыляюць вырашэнню задач, якія стаяць перад калгаснікамі і рабочымі саўгасаў.

Два гады назад століцы сталі пераможцамі Рэспубліканскага агляду-агіткален-

тываў. Калегія Міністэрства культуры БССР першай у рэспубліцы прысвоіла «Вестунам» ганаровае званне народнай агітбрыгады. А пяць яе ўдзельнікаў — кіраўнік гэтага калектыву метадыст РДК В. Іўковіч, дырэктар РДК Ф. Галуза і супрацоўнікі гэтага Дома культуры Н. Дубіна і В. Свірыдава, а таксама слесар аўтагаража райспажыўсаюза В. Луцкі ўдасцоены звання артыстаў народнай агітбрыгады.

І. РУПЕКА.

Фота Я. МАКАРЧУКА.

З КНІГАЮ — У БОЙ

РАСКАЗ ПРА БІБЛІЯТЭКУ-ПАРТЫЗАНКУ

ДУБРАЎКУ ад знешняга свету і цяпер аддзяляе густая сцяна мачтавых сосен, гонкіх ялін і дубоў — гэта працяг магутнага Бранскага лесу: побач Расія, недалёка да Мгіна, да Клятні — самага гушчару неабдымнага зялёнага акіяну. Толькі шлях да Дубраўкі з Хоцімска стаў цяпер нібы карацейшы — на восем кіламетраў працягнулася з рэйцэнтра стужка гравійкі, потым лес абрываецца, і на ўзгорку вырастае невялікая — у пяцьдзесят восем дзвяроў — вёска. Начым яна нагадвае старадаўнія крэпасці, і на ўзгорку вырастае невялікая — у пяцьдзесят восем дзвяроў — вёска. Начым яна нагадвае старадаўнія крэпасці, і на ўзгорку вырастае невялікая — у пяцьдзесят восем дзвяроў — вёска.

У 1941-м гэтыя дваццаць кіламетраў ад Дубраўкі да Хоцімска былі яшчэ дэжэйшыя — былі то «дзмыслы» бальшак — калдобіна из калдобіне. Радзі ў вёсцы не было. Пра вайну пачулі з паведамлення ў сельсавет, а потым з газет і павестан мужчынам з ваенкамата. На адзін дзень — развітацца з роднымі — вярнуўся з Хоцімска дырэктар Дубраўскай сямігодкі Мікалай Кандратавіч Казлоў. Завучу свайму сказаў каротка:

— За дырэктара — у райзна распарадзіліся — застанецца Пякарскі. А ты дэламагай яму, кіруй, Аляксей Фаміч.

І стомлена ўсміхнуўшыся, дадаў:

— Вярнуся з вайны, пагварым больш.

Але з вайны Казлоў не вярнуўся...

Праз некалькі дзён забралі ў армію і новага дырэктара Пятра Пятровіча Пякарскага. Новых прызначэнняў не адбылося ды і не да таго было — за Бясяддзю ўжо глуха грэмелі гарматы. Само сёбой выйшла, што за старшага ў школе застаўся яе завуч — выкладчык беларускай мовы і літаратуры Аляксей Фаміч Абрамаў. Ранейшы дырэктар адно перадаў яму школьную штамп і пячатку — дый годзе.

Вайна... Немцы... 50-гадоваму настаўніку даводзілася ўжо сустракацца з імі — у час першай сусветнай вайны. 24 ліпеня 1914 года ратніка 1-га разраду Аляксея Абрамава прызвалі ў Магілёўскую дружыну. 23 снежня таго ж года рэдавы 9-га Сібірскага стралковага палка Абрамаў у штыкавой атацы пад вёскай Суха, недалёка ад Варшавы, быў паранены ў абедзве нагі. Потым — шпіталь у Маскве, вучоба на педагагічных курсах, удзел у калектывізацыі на роднай Касцюкоўшчыне, гады настаўніцтва, з 1937 года — праца ў Дубраўскай сямігодцы. Няма-ла часу прайшло, а тая вайна і той бой не забыліся, кайзераўскай куля пакінула свой след назаўсёды — празвая нага больш не згіналася.

Ну, а пра гэтых — і гаварыць няма чаго: фашысты! Каму, як

не яму, настаўніку, ведаць пра гэта — досыць чуў пра штукарствы Гітлера і яго зграі...

Абрамаў злавіў сябе на тым, што стаіць ужо колькі хвілін ля шафы з кнігамі. Што і казачь, бібліятэка была гордасцю школы. Ён сам, вялікі кнігалюб, выкладчык літаратуры, адбіраў кожную кнігу для бібліятэчнага фонду. Падручнікі, палітычная і мастацкая літаратура — больш як трыста экзэмпляраў. Было што пачытаць вучням і настаўнікам! Абрамаў узяў наўгад кнігу ў чырвонай вокладцы. Карл Маркс. «Капітал». Дзяржпалітвыдат, Масква, 1935 год. Немцам наўрад ці да спадобы будзе сустрача з такім сваім земляком. У сябе, у Германіі, гэтыя кнігі яны спалілі даўно. Спяляць і тут. Спяляць? Гнеў ахаліў настаўніка. Скулу ім у бок, а не кнігі!

Заняты думкамі, Аляксей Фаміч не заўважыў, што побач стаяць і не спускаюць з яго вачэй вучні — сын, 16-гадовы Валодзя, і Толя Казалёў. Рашэнне прыйшло адразу.

— Вось што, хлопцы, дапамажыце мне! І каб пра гэта — нікому ні слова!

Сцяг піянерскай дружыны, штамп і пячатку школы Абрамаў загарнуў у паперу, сказаў у скрыню, захапіў яе ў надзейным месцы. Схаваны былі най-

больш каштоўныя вучэбныя дапаможнікі. Творы Маркса і Леніна, іншую палітычную літаратуру таксама запакавалі ў скрыні. Мастацкую літаратуру і падручнікі падзялілі на дзве часткі: тыя з іх, што найнакш былі б знішчаны захопнікамі, сквалі ў прасценку паміж настаўніцкай і сваёй кватэрай — Абрамавы жылі ў школе. Невялікая частка кніг была пакінута проста ў шафы.

Гарачым ліпеньскім днём праз Дубраўку праходзіла нямецкая воінская часць. Пазлых, апаленых сонцам тварах салдат каціўся пот, яны выкрыквалі нешта нядобрае, відэць, клялі пыл і тутэйшыя дарогі. У маленькай лясной вёсачцы машыны з салдатамі не затрымаляны.

Пацягнуліся дні акупацыі, трывожныя неведомасцю і чаканнем. З восені ўсё часцей вымаўлялі дубраўцы слова «партызаны», то адзін то другі вясковец знікаў у бліжнім лесе і падаваў пра сябе голас ужо «адтуль». Паблізу пачалі дзейнічаць партызанскія атрады «Бальшавікі», «Уперад» і іншыя. Бранскія лясы побач былі ахоплены полымем народнай помсты. Па Багавушчыне — так называюць тую частку Хоцімшчыны, да якой належыць і Дубраўка, яшчэ ў 41-м прахо-

дзілі атрады Мядзведзэва і Антоненкі. Вясной 1942 года гэты раён стаў цалкам партызанскім. Спробы акупантаў стварыць у Дубраўцы паліцэйскі гарнізон скончыліся поўнай няўдачай. Зраднакаў тут не знайшлося. Маленькая вёска дала сваёй краіне некалькі дзесяткаў афіцэраў, у ліку якіх і Герой Савецкага Саюза Міхаіл Карнеевіч Піліпенка.

Аляксей Абрамаў і настаўніца Марыя Харытонаўна Селядцова сталі партызанскімі сувязнымі. У школе, дзе кватаравалі Абрамавы, была партызанская яўка. Аляксей Фаміч праз разведчыку атрада «Уперад» перадаваў лясным байцам звесткі пра колькасць немцаў і паліцаяў у навакольных гарнізонах, паперу для лістовак, аддзў партызанам карты Магілёўскай вобласці і лыжы, якія захоўваліся ў школе — усё гэта вельмі спатрэбілася. Жонка настаўніка, Ульяна Апанасаўна, рыхтавала партызанам ежу, шыла бялізну з парашутаў. А яшчэ — неяк непрыкметна пачала функцыянаваць партызанская бібліятэка, а партызанскія сувязны стаў яе бібліятэкарам.

Аднаго разу ззяў гаворку з Абрамавым партызан Мікалай Коркін.

— Чуў я, Фаміч, кнігі ў цябе захаваліся. Хочацца пачытаць што-небудзь, цягне да роднага слова.

3-га кастрычніка 1974 года ў Маскве адбыўся ўстаноўчы з'езд Усесаюзнага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі, які зацвердзіў Статут таварыства, абраў Цэнтральнае праўленне, Цэнтральную рэзідэнцыйную камісію і наметы праграму дзейнасці таварыства і яго аддзяленняў на месцах.

З таго часу прайшло амаль чатыры месяцы. Як разгортвае сваю работу, якія здабыткі ўжо мае таварыства аматараў кнігі ў нашай рэспубліцы? З такім пытаннем карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» звярнуўся да першага намесніка старшыні праўлення Беларускага таварыства Мікалая Міхайлавіча Стукалава.

М. Стукалаў:
— Любоў да кнігі набыла ў нашай краіне форму грамадскага руху. Менавіта таму і было прынята рашэнне аб стварэнні Усесаюзнага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі.

Савецкі Саюз выпускае кніг болей, чым любая іншая краіна. Мы па праву ганарымся тым, што кожная шоста якая выдаецца ў свеце, — надрукавана ў нашай краіне.

Ішчэ большы гонар выклікае высокі аўтарытэт савецкай літаратуры, яе народнасць і партыйнасць, праўдзівасць і высокі ідэяна-мастацкі ўзровень.

Небывалага росквіту дасягнула кніжная справа ў Беларусі. Дастаткова сказаць, што ў 1974 годзе выдавецтва рэспублікі выпусцілі 2954 кнігі і брашурны агульным тыражом каля 30 мільёнаў экзэмпляраў. Акрамя гэтага, штогод да нас завозіцца больш як 30 мільёнаў экзэмпляраў кніг, выдадзеных у Маскве, Ленінградзе, ішчэ гарадах краіны.

КАРЭСПАНДЭНТ:
— Існуе формула: пісьменнік — выдавецтва — чытаць... Які менавіта ажыццяўляецца прапаганда і распаўсюджванне кнігі?

М. Стукалаў:
— Назаву толькі некалькі лічбаў. У гарадах і сёлах рэспублікі распаўсюджваннем літаратуры займаюцца

больш як 500 кнігарняў і каля 1200 кіёскаў.

Дадайце да гэтага народныя кніжныя магазіны, школьныя кніжныя кааператывы і іншыя грамадскія арганізацыі, зэта якіх прапагандаваць, распаўсюджваць кнігу.

Вялікую ролю ў прапагандзе кнігі, у давадзенні яе да шырокіх чытацкіх колаў адыгрываюць бібліятэкі, якіх у

чаць чытальніцкі попыт на кнігі і энергічна прапагандаваць яе на сяле.

КАРЭСПАНДЭНТ:
— І разам з тым, нярэдка, у раённых кнігарнях ляжыць літаратура, якую месяцамі шукаюць кнігалюбы ў горадзе...

М. Стукалаў:
— Гэта зноў жа сведчыць аб тым, што мы накуль што дрэнна вучваем попыт чытаць, што размеркаванне лі-

чымасць пахваліцца, што ў яго ёсць такія і такія рэдкія кнігі, хоць ён у іх ні разу не зазірнуў. На жаль, такія «кнігалюбы» сутракаюцца нярэдка...

КАРЭСПАНДЭНТ:
— Колькі членаў Беларускага таварыства аматараў кнігі налічваецца ўно ў рэспубліцы?

М. Стукалаў:
— Каля 20 тысяч. Колькасць іх з цягам часу навалячыцца. Цяпер мы пе-

РЭСПУБЛІКА ЧЫТАЧОЎ

рэспубліцы болей як 20 тысяч з кніжным фондам у 125 мільёнаў тамоў.

Добра ў нас наладжаны абмен літаратуры праз між-бібліятэчны абанемент. Кожны чытач можа заказаць праз бібліятэку свайго горада ці пасёлка патрэбную яму кнігу з любога кнігасховішча краіны.

КАРЭСПАНДЭНТ:
— Чыгыз Айтматаў неяк заўважыў, што чытач заўсёды застаецца з кнігай сам-насам і тут ён павінен мець асабліваю падрыхтоўку, умець думаць, супастаўляць і ў чысцы нават сапернічаць з аўтарам.

Маецца на ўвазе развіццё масавай чытальніцкай культуры, выхаванне мастацкага густу...

М. Стукалаў:
— Так, гэта адна з мэт таварыства. Мастацкі густ сам па сабе не нараджаецца, яго трэба выхоўваць, выхоўваць у першую чаргу добрай кнігай. Гэтую місію і павінны ўзяць на сябе пярвічныя арганізацыі таварыства на прадпрыемствах, будоўлях, у калгасах і саўгасах, навуковых установах.

Асабліва многае трэба зрабіць таварыству на сяле. Нядаўна мы цікавіліся гэтым пытаннем у Шклоўскім раёне. Аказалася, што калі ў раённым цэнтры за год на кожнага жыхара было прададзена ў сярэднім літаратуры на 1 рубель 30 капеек, дык на раёне гэтая лічба ўтвая меншая.

Нам трэба старанна вывучаць ажыццяўляецца часта-часта арганізацыйны перыяд. Нядаўна адбыліся выбары абласных праўленняў таварыства. Старшыней праўлення Гомельскага аддзялення стаў доктар філалагічных навук, прафесар М. Грынчык, Гродзенскага — доктар медыцынскіх навук, прафесар Р. Абухаў, Віцебскага — дырэктар абласной бібліятэкі — І. Ванцэў, Мінскага — начальнік аддзела інстытута «Мінскпраект» Р. Уласаў і г. д.

таратуры ажыццяўляецца часта-часта арганізацыйны перыяд. Нядаўна адбыліся выбары абласных праўленняў таварыства. Старшыней праўлення Гомельскага аддзялення стаў доктар філалагічных навук, прафесар М. Грынчык, Гродзенскага — доктар медыцынскіх навук, прафесар Р. Абухаў, Віцебскага — дырэктар абласной бібліятэкі — І. Ванцэў, Мінскага — начальнік аддзела інстытута «Мінскпраект» Р. Уласаў і г. д.

Там, дзе кнігу чакаюць, — яе няма, і наадварот.

І разам з тым, гэта вядома, не значыць, што на сяле мала кнігалюбаў. І калі ў мясцовых кнігарнях залежыцца каштоўная літаратура, дык не таму, што на яе няма попыту, а таму, што там не ўмеюць прапагандаваць кнігу. У гэтым напрамку нам трэба шмат працаваць.

КАРЭСПАНДЭНТ:
У апошні час на старонках многіх перыядычных выданняў дыскусійнае пытанне аб асаблівых бібліятэках. Пытанне, на нашу думку, немалаважнае, бо ў такіх бібліятэках нярэдка «асядае» значная колькасць самых лепшых кніг. Што вы можаце сказаць пра гэта?

М. Стукалаў:
— Тут не можа быць адназначнага адказу: Калі чалавек, так сказаць, у сяброўскіх адносінах з кожнай кнігай, якую набывае для сваёй бібліятэкі, калі яна дапамагае яму ўдасканаліцца веды, дастаўляе эстэтычную асалоду, з'яўляецца добрым дарадчыкам і памочнікам, дык тут ніякіх нярэчанняў быць не можа. Яшчэ лепш, вядома, калі прыватнай бібліятэкай можа карыстацца не толькі яе ўладальнік.

Іншая справа, калі той-сёй проста калекцыяніруе кнігі, скажам, як маркі, ці карабіны ад запалак. Калекцыяніруе для таго, каб мець маг-

жываем яшчэ арганізацыйны перыяд. Нядаўна адбыліся выбары абласных праўленняў таварыства. Старшыней праўлення Гомельскага аддзялення стаў доктар філалагічных навук, прафесар М. Грынчык, Гродзенскага — доктар медыцынскіх навук, прафесар Р. Абухаў, Віцебскага — дырэктар абласной бібліятэкі — І. Ванцэў, Мінскага — начальнік аддзела інстытута «Мінскпраект» Р. Уласаў і г. д.

Пераходзяць устаноўчыя канферэнцыі ў гарадах і раёнах рэспублікі. Паўся-месна распачата работа па стварэнню пярвічных арганізацый таварыства. Так, скажам, у вытворчым аб'яднанні «Інтэграл» у таварыства ўступіла каля 500 чалавек, у Дзяржаўнай бібліятэцы імя Леніна — 120, у Дзяржаўна-камбывада — 60.

Нядаўна Беларускае праўленне прыняло ў якасці калектыўных членаў выдавецтва «Беларусь», «Мастацкая літаратура», «Народная асвета», «Навука і тэхніка».

У Гомелі калектыўнымі членамі таварыства сталі ўпраўлення культуры, па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю аблвыткома і іншыя арганізацыі.

КАРЭСПАНДЭНТ:
— Відаць, таварыства аматараў кнігі павінна працаваць у цесным кантакце з іншымі добраахвотнымі арганізацыямі?

— Вось і добра, — усміхнуўся Абрамаў. — Бяры, зможаш, дык вернеш.

— Жул Верн «Таямнічы востраў», — у голас прачытаў Коркін і развітаўся:

— Дзякуй, Фаміч...

Да вайны ў Дубраўцы не было сельскай бібліятэкі або, як тады называлі, — хаты-чытальні. Фонд бібліятэкі-партизанкі складалі школьныя кнігі. Кнігі! Не адну хвіліну радзці дзрылі яны лясным байдцам. Хлопцы, здаралася, ішлі на заданне ўрываць чыгунку пад Рослаўль, Крычаў ці Унечу за 60—70 кіламетраў. Потым — адпачынак. Кнігі былі адпачынкам і натхненнем. І зброяй.

— Чытаў з ахвотай, бо напісана займальна, цікава. Толькі слухай, Фаміч, капітан Нема і гэты Грышка Чалкаш былі, канечне, ладныя хлопцы, ды ці нельга чаго б вастрышага?

Такую думку выказаў аднойчы партизан Далгоў. І Абрамаў пачаў даставаць кнігі з тайнікоў. На ўзбраенне партизан паступалі Пушкін і Купала, Колас і Няжрасаў, «Ціхі Дон» Шалахава і «Як гартвалася сталь» Астроўскага. Гэта было так сучасна падзеям, што адбываліся навокалі Чыталі партизаны ахвотна. З рук у рукі пераходзілі таксама «Маці» Горкага, «Авадзень» Войніч.

Пра сувязь Абрамава з партизанамі неяк пранухалі фашысцкія прыхвасці. Выклікалі ў Хоцімск, у камендатуру. На шчасце, удалося выкруціцца. На грознае запытанне бурга-

містра Какашынскага «Чаму ў школе няма заняткаў?» Абрамаў толькі плячамі паціснуў: «Хто ж вінаваты, што дзеці не ідуць у школу!» Не тлумачыць жа гэтым пачварам, што маладыя дубраўцы вучыцца пойдучы толькі ў савецкую школу!

А вось ад паліцаў, што заявіліся ў Дубраўку з вёскі Стружанкі Суражскага раёна, адкарэскацца аказалася справай нялёгкай. Тым больш, што старэйшы сын Абрамзых, Уладзімір, пайшоў у партизанскі атрад «Бальшэвік», дзе неўзабаве стаў камсоргам. Паліцаі завезлі партизанскага бібліятэкара ў Стружанку, і дрэнна б яму дзвалася, калі б не дапамаглі аднавяскоўцы. Жонка Ульяна Апанасаўна збірала па людзях «даведкі», маўляў, Абрамаў сувязі з партизанамі не мае, і стараста мусіў паставіць на такі «дакумент» пячатку. Толькі пасля гэтага выпусцілі Абрамава на волю.

Цяжкімі выдаліся для дубраўцаў зіма, вясна і лета 1943 года. Набліжалася бітва на Курскай дузе, і гітлераўцы імкнуліся забяспечыць сабе тылы. Зімой у Дубраўку прыехалі карнікі. Абрамавых з маленькім сынам Пятром выгналі з іх кватэры — у школу размясціўся карны гарнізон. Нездабраваць бы старому настаўніку, калі б фашысты даведаліся, што за скарб схаваны ў школьным прасценку! Ды так і абышлося, пакуль не з'ехаў адсюль варожы гарнізон. Надзейна ўкрылі сцяг і кнігі.

Толькі цяпер партизаны часцей прыходзілі ноччу. Разам з разведвальнымі звесткамі бра-лі і кнігі.

— Так і атрымлівалася: кніга-выдача — удзень і ўначы, — усміхаецца Аляксей Фаміч. — Хто звяжа на позы час? Фронт і партизанская справа была ўсюды і для ўсіх...

У верасні 1943 года зноў забліскалі вогненныя зарніцы над Бесядзю і Іпучцю, зноў зайграла на ўсю моц музыка гармат. Недаў ў канцы месяца шырока расчыніліся дзверы хаты, дзе кватаравалі Абрамавы, на парозе з'явіўся Валодзя і побач з ім — савецкі салдат.

— У Хоцімску — нашы! — весела выгукнуў Уладзімір.

Больш трыццаці гадоў прайшло з часу тых векапомных падзей. Мірным спакоем дыхзе такая ціхая і такая ваяўнічая вёска Дубраўка — глыбінка нават на глыбіннай Хоцімшчыне, вёска, што была партизанскай крэпасцю і фарпостам у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Аляксей Фаміч Абрамаў — яму ідзе 84-ы год — і цяпер жыве ў Дубраўцы са сваёй жонкай Ульянай Апанасаўнай. За ўдзел у барацьбе супраць фашысцкіх захопнікаў партизанскі сувязны, партизанскі бібліятэкар Аляксей Фаміч Абрамаў быў узнагароджаны медалём «Партизану Айчыннай вайны» II ступені. За плённую працу на ніве народнай асветы Аляксея Фаміча ў пасляваенны час узнагародзілі ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Стары педагог даўно ўжо на адпачынку, пенсіянер, ды школы сваёй не забывае. Там, дзе і цяпер вучыць дзяцей была партизанская сувязная Марыя Херытонаўна Селядцова, быў Абрамаў амаль што кожны дзень. Зараз школа ў новым будынку — побач са старым, дзе ў навальнічныя гады вайны захоўваў у тайніках настаўнік-патрыёт школьныя святыні, кнігі і маёмасць. Будынак захавалася — стаіць ён некалькі на водшыбе ад вёскі, і ў свой час яго абмінулі фашысцкія бомбы і агонь факельшчыкаў. Сцяг піянерскай дружны Дубраўскай школы захоўваецца ў Магілёўскай абласным краязнаўчым музеі, а кнігі з партизанскай бібліятэкі яшчэ многа служылі дубраўцам і іх дзецям. Пераважная частка іх перададзена ў Веткаўскую школу. У Дубраўцы ёсць цяпер сельская бібліятэка, дзе налічваецца больш чатырох тысяч кніг. Як раскавае бібліятэкар Вера Піліпенка, паслугамі карыстаецца 219 чытачоў з Дубраўкі і навакольных вёсак — Князёўкі і Доўгай Дубровы.

З кнігі партизанскай бібліятэкі ў Аляксея Фаміча засталася толькі некалькі экзэмпляраў — палітычныя, што-кольвечы з Беларускай мастацкай літаратуры. Ён захоўваў кнігі для людзей — не для сябе. Дарэчы, вось адна з рэдкіх партизанскай бібліятэкі. Чырвоная вокладка. Карл Маркс «Капітал», 1935 год выдання. Тая самая. Не, не трапіла яна ў

М. Стукалаў:
— Абавазкова. Мы ўста-наўліваем сувязі з таварыствамі «Аховы помнікаў гісторыі і культуры», «Веды», «Аховы прыроды», «ДАСААФ» і іншыя. Усе гэтыя арганізацыі шырока выкарыстоўваюць і прапагандаюць спецыяльную літаратуру і ў гэтым могуць аказаць нам вялікую дапамогу. Мы не ўяўляем сваёй работы без дапамогі творчых саюзаў. У прыватнасці, у бліжэйшы час намячаецца сустрэча пісьменнікаў з кнігалюбамі Мінскага транспарта завода, дзе будзе арганізавана выстаўна кніг, іх продаж з аўтографамі аўтараў.

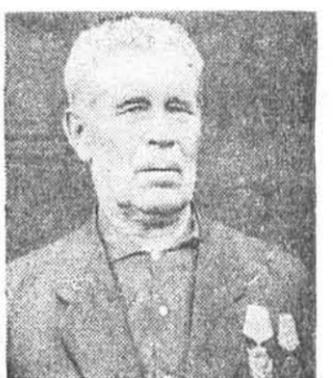
Сёлета шырока адзначаецца сямідзесяцігоддзе Міхайла Шалахава і Петруся Броўкі. Гэтым падзеям будучы прысвечаны шматлігія выстаўкі, гутаркі аб творчасці выдатных літаратараў і грамадскіх дзеячаў.

Таварыства кнігалюбаў прыме шырокі ўдзел у падрыхтоўцы і святкаванні 30-годдзя Перамогі над гітлераўскай Германіяй. У Брэсце, а пасля і ў іншых абласных цэнтрах будучы арганізаваны выстаўкі кніг пра неўміручы народны подзвіг.

Рэспубліканскае таварыства кнігалюбаў праводзіць значную работу па прапагандзе кнігі. Сумесна з Камітэтам па тэлебачанню і радыёвяшчанням мы арганізавалі радыёальманах «Кнігалюб», два выпускі якога прагучалі ўжо ў эфіры.

«Адной з валантёрных задач руху кнігалюбаў з'яўляецца фарміраванне чытальніцкіх інтарэсаў і густаў моладзі, выхаванне ў падрастаючых пакаленняў любові да кнігі, умения працаваць з ёй, беражлівых адносін да гэтага выдатнага твора чалавечага гена».

Гэтыя радкі з прывітання ЦК КПСС устаноўчыму з'езду Усесаюзнага добраахвотнага таварыства аматараў кнігі з'яўляюцца для нас ідэяльным да дзеяння.

брудныя лапы фашыстаў! Кнігі Маркса і Леніна, Коласа і Лермантава, Горкага і Жул Верна добра служылі партизанам — прозвішчы некаторых партизанскі бібліятэкар нават і не ведаў. Для многіх, як для партизана Далгова, яны былі ўцехай і зброяй, адпачынкам і натхненнем. Не ўсе вярнуліся з вайны, не вярнуўся і Далгоў. Але герой не забыты, яны неўміручыя, як неўміручая іх справа — яе разам — загінуўшыя і жывыя, яны выратавалі жыццё васьм на гэтай гордай зямлі і вось гэта мірнае, блакітнае неба.

Б. ФІРШТЭЙН.
в. Дубраўка,
Хоцімскі раён.

На здымку: А. Ф. Абрамаў.
Фота 1972 года.

Шчасце Луісы Гарсія

Сярод дзвюх тысяч удзельніц другога з'езда Федэрацыі кубінскіх жанчын была і Луіса Гарсія. Дэлегаты з самых розных гарадоў і правінцый краіны віталіся з ёй як са старой знаёмай, распытвалі пра справы, сям'ю, дзяцей. Гэта было прыемна, хоць бянтэжыла яе. Луіса не прывыкла да ролі «славыці» і да славы. А праславілася яна на ўвесь востраў. Наўрад ці знойдзецца на Кубе чалавек, які не ведаў бы імя Луісы Гарсія, Нацыянальнай герані працы. У яе цяжкая і не зусім звычайная для жанчын прафесія: Луіса — машыністка, і ў рабоце за ёй здольны ўгнацца не кожны мужчына. У мінулагоднюю сафру яна насякла амаль 60 тысяч ароб, ці каля 700 тон цукровага трасніку.

Тое, што гаварылася і абмяркоўвалася на форуме жанчын, было блізкае і зразуме-

лае Луісе, да таго ж напаяла яе сэрца гонарам за поспехі сябровак. На яе вачах праходзіла барацьба за ліквідацыю неадукаванасці, ствараліся на ўсёму востраву курсы павышэння кваліфікацыі жанчын, яслі і дзіцячыя сады. У 1962 годзе ў Гаване адкрыліся першыя тры дзіцячыя сады, а цяпер іх у краіне 645. Канечне, дзіцячых устаноў яшчэ не хапае, але партыя і рэвалюцыйны ўрад робяць усё, каб нашырыць іх сетку.

Народная ўлада працягла аб надрастаючым пакаленні такі клопат, пра які раней можна было толькі марыць. У самой Луісы сям'ёра дзяцей. Шасцёра з іх — школьнікі, якія знаходзяцца на поўным дзяржаўным забеспячэнні. Падручнікі, школьная форма, праезд у аўтобусе — усё гэта прадастаўляецца ім бясплатна. Дзеці растуць здаровымі, добра вучацца, і калі

Луіса працуе на плантацыі, яна не хвалюецца за іх.

Кар'ерна перамянілася палажэнне жанчын у эканоміцы. На вытворчасці працуе 670 тысяч кубінак, што складае чацвёртую частку ўсіх працоўных краіны. А пры буржуазных рэжымах тут жа ўсё было іначай. Жанчына магла ўладкавацца на працу толькі хатняй служанкай у багатых сем'ях, у лепшым выпадку машыністкай у якой-небудзь канторы або афіцыянткай. Цяпер жа ў сістэме асветы жанчыны складаюць 60 працэнтаў усіх работнікаў, а ў сістэме аховы здароўя іх яшчэ больш. Кубінак можна сустрэць на адказных пастах у вытворчай, партыйнай, грамадскай і культурнай галінах. Многія прафесіі на Кубе пасля рэвалюцыі перасталі быць толькі мужчынскімі. Ва ўсіх правінцыях створаны курсы для дарослых, на якіх кубінкі маюць магчымасць павы-

шаць свой агульнаадукацыйны і культурны ўзровень. У цяперашнім навучальным годзе на гэтых курсах займаецца болей як 150 тысяч жанчын.

А ці ж жыццё самой Луісы Гарсіі не прыклад таго, што дала кубінцы народная ўлада. Яе, простую сялянку, з невялікай вёсачкі ў правінцыі Матансас, ведае ўся Куба. Яе праца патрэбна радзіме, акружана гонарам. Пад гром апладысmentaў Першы сакратар ЦК Камуністычнай партыі Кубы, прэм'ер-міністр рэвалюцыйнага ўрада Фідэль Кастра ўручыў ёй на з'ездзе ордэн «Ана Бетанкур» — вышэйшую ўзнагароду Федэрацыі кубінскіх жанчын за заслугі ў будаўніцтве новага жыцця.

В. ПАЛІКАРПАУ,
карэспандэнт ТАСС.

Гавана.

Калі за межамі краіны. На аддыхках:

1. Збігнеў Шульц праводзіць заняткі з настаўнікамі малівавання.
2. У гуртку жыванісу.

ПОСПЕХ ТАЛЕНАВІТАЙ СПЯВАЧКІ

У Барселоне адбыўся XII міжнародны конкурс спевакоў імя Францыска Віньеса. Вялікага поспеху ў ім дасягнула салістка Русенскай народнай оперы Марыя Венцыславава — лаўрэат міжнародных конкурсаў спевакоў 1972 года ў Тулузе і 1973 года ў Сафіі. На конкурсе ў Барселоне журы прызначыла балгарскай спявачцы спецыяльную прэмію імя Рыхарда Вагнера. Марыя Венцыславава скончыла вакальны факультэт Бал-

гарскай дзяржаўнай кансерваторыі па класу дацэнта Алены Кісяловой.

Крытыка і слухачы адзначаюць у таленце спявачкі выдатныя артыстычныя якасці. Яна раскрывае багацце эмацыянальных пачуццяў, што адлюстроўвае музыка, і перадае інтэлектуальны роздум сваіх герані і лірычных вобразаў у песнях і рамансах.

САФІЯ — ПРЭС.

У Кошаліне (Польшча) ўжо многа год існуе Дзяржаўная выяўленчая студыя, дырэктарам якой працуе вядомы мастак Збігнеў Шульц. Гэты выдатны педагог і арганізатар абірае таленавітую моладзь і дэмагантае ёй развіваць свае

мастацкія здольнасці. З дзецьмі займаюцца лепшыя педагогі, якія вучаць іх маліваваць, жыванісу, лепшы і фатаграфаванню. Сярод настаўнікаў — многа жанчын. Творчасць маладых студыяцаў цяпер вядома далё-

ка за межамі краіны.

На аддыхках:

1. Збігнеў Шульц праводзіць заняткі з настаўнікамі малівавання.
2. У гуртку жыванісу.

БЕЗ ПРАВА НА ПРАЦУ

Як паказвае статыстыка, за апошнія дзесяць гадоў каля 1100 тысяч Італьянак пазбавіліся работы. Калі гаворка заходзіць аб скарачэнні ліку працуючых, дык у спісе кандыдатаў на звальненне заўжды першымі стаяць жанчыны. Калі ж жанчына губляе работу, дык яе нават не заносзяць у спісы для працаўладкавання, таму што яна лічыцца не беспрацоўнай, а хатняй гаспадыняй. Цяпер у Італіі налічваецца больш за 12 мільёнаў хатніх гаспадынь.

Але гэта толькі адзін бок нераўнапраўнага становішча жанчын у сучаснай Італіі. Другі складаецца ў тым, што гаспадары прадпрыемстваў выкарыстоўваюць жанчын на працу на самых нізкааплачваемых і не патрабуючых кваліфікацыі работах. «Мы пастаянна падвяргаемся дыскрымінацыі з боку гаспадароў, — гавораць Італьянскія жанчыны. — Калі мужчыны адмаўляюцца выконваць вельмі цяжкую, нудную работу, дык гаспадары выкарыстоўваюць нас. Калі ж размова ідзе аб кваліфікаванай і лепш аплачываемай працы, нам гавораць, што яна вельмі цяжкая і адказная для жанчын».

Сярод дырэктараў Італій-

скіх прамысловых прадпрыемстваў надаўна было праведзена апытанне на тэму аб магчымасцях выкарыстання жаночай рабочай сілы. На пытанне, «якія, на вашу думку, перспектывы выкарыстання ў прамысловасці жанчын, атрымаўшых інжынерную адукацыю?», 24 працэнты апытаных адказалі: «ніякіх», 21 працэнт — «амаль ніякіх», 19 працэнтаў апытаных лічаць магчымасці іх працаўладкавання на кваліфікацыі вельмі абмежаванымі.

Многія жанчыны самі вымушаны кідаць работу з-за таго, што ім няма на каго пакідаць дзяцей. Мацярынства лічыцца ў Італіі вельмі асабовай справай, і грамадства нічога не робіць, каб палепшыць палажэнне маці.

У выніку праведзенага сярод грамадскасці апытання на тэму «Жанчыны ў Італіі» высветлілася, што асноўнай перашкодай для паступлення многіх жанчын на работу з'яўляецца адсутнасць дзіцячых устаноў. Недахоп дзіцячых садоў і ясляў набывае драматычны характар. Нядаўна ў Рыме было пабудавана 28 дзіцячых садоў, але яны да гэтага часу не дзейнічаюць з-за недахопу

сродкаў для аплаты персаналу.

Выступаючы на канферэнцыі прадстаўнікоў камуністычных партый капіталістычных краін Еўропы па пытаннях жанчын, якая надаўна адбылася ў Рыме, член Італьянскай дэлегацыі Ліна Фібі заявіла, што Італьянскія жанчыны павінны змагацца за права на працу, за пашырэнне сеткі дзіцячых устаноў, у абарону мацярынства. Гэта робіцца асабліва неабходным ва ўмовах растучага ў капіталістычным свеце эканамічнага крызісу, які пагражае звесці на нішто ўжо дасягнутыя шырокімі жаночымі масамі заваяванні.

Л. АЛЯКСАНДРАВА,
(ТАСС).

Рым.

ДЫСКРЫМІНАЦЫЯ ЖАНЧЫН У «СВАБОДНЫМ» СВЕЦЕ

У сувязі з тым, што цяперашні 1975 год аб'яўлены міжнародным годам жанчын, сакратарыят Міжнароднай арганізацыі працы (МАП) апублікаваў даклад, у якім звяртаецца ўвага на нераўнапраўе працоўных жанчын у капіталістычных краінах. Гэты даклад будзе абмяркоўвацца ў чэрвені на сесіі МАП. У дакладзе падкрэсліваецца, што шанцы атрымаць работу ў ўмовы працы жанчын, якія складаюць амаль трэцюю частку ўсіх занятых у эканоміцы і іншых

галінах чалавечай дзейнасці, выклікаюць іх абгрунтаваны пратэст. У дакладзе ўказваецца на розныя формы дыскрымінацыі прадстаўніц «слабога» пола. У многіх капіталістычных краінах жанчынам не забяспечваецца атрыманне неабходнай агульнай і прафесіянальнай адукацыі. Укаранення традыцый падзяляюць розныя галіны працы на «мужчынскія» і «жаночыя». Існуе таксама глыбокая дыскрымінацыя і ў аплаце працы. Часта за тую ж самую работу жанчына атрымлівае значна меншы зарплатак, чым мужчына.

СЛУЖЫЦЕЛІ МЕЛЬПАМЕНЫ БЕЗ РАБОТЫ

Занавес апусціўся, але ў залы доўга не сціхалі апладысменты. Артысты выхадзілі на авансцэну, на іх твары застылі ўсмешкі. Але на душы ў іх было зусім не так радасна, як ва ўдзячных глядачоў. Гэта быў апошні спектакль тэатра. Трупу распускалі, і акцёраў чалака беспрацоўе.

Намалываную тут карціну ўсё часцей можна назіраць у Заходняй Германіі, якая перажывае глыбокі «тэатральны крызіс». Беспрацоўе, што ахапіла эканоміку ФРГ, не абышло і службыцеляў Мельпамены. У краіне закрываюцца тэатры, і з кожным годам усё болей артыстаў аназваецца на вуліцы. Па

звестках старшыні «Федэральнай прафесіянальнай трупы артыстаў» Ю. Шылера ў ФРГ на сённяшні дзень з 10 тысяч артыстаў 3 тысячы — не маюць работы. Толькі 3,5 тысячы заходнегерманскіх артыстаў ледзь зводзяць канцы з канцамі, астатнія знаходзяцца ў цяжкім становішчы. У дні калядсотні беспрацоўных артыстаў, апраунутыя Санта-Клаусамі, запрашаюць сустрэчэнняў у магазіны.

Цяжкае становішча і ў большасці кінаакцёраў. Многія з іх вымушаны зарабляць на жыццё ў кароткіх рэкламных сцэнах на тэлебачанні. Ахвярамі крызісу сталі таксама дзеячы

іншых відаў мастацтва: мастакі, скульптары, вакалісты. Становішча іх настолькі пагоршылася, што ўрад быў вымушаны звярнуцца па гэтым пытанню ў бундэстаг са спецыяльным дакладам.

У найбольш цяжкім становішчы знаходзяцца артысты тэатра і музычныя выканаўцы. Прыбытак іх нізкай сярэдняга. Пра гэтым жанчыны атрымліваюць значна менш за мужчыны. Большасць з артыстаў можа разлічваць у старасці на мізэрную пенсію, а трэцяя частка артыстаў не ахоплена сацыяльным страхаваннем і не атрымае і гэтага.

Такі сумны лёс службыцеляў Мельпамены ў ФРГ.

Л. АКСЕНАУ,
(ТАСС).

На падыходзе — яшчэ адна цікавая кніга: зборнік вершаў Андрэя Германова, які неўзабаве убачыць свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура». А. Германав неаднаразова наведваў нашу рэспубліку як ле добры друг і даўні перакладчык беларускай паэзіі. Ён адзін з лепшых і творчых антыўных паэтаў сучаснай Балгарыі. Нглядзячы на тое, што балгарская паэзія на сённяшні дзень вельмі разнастайная, вельмі багатая на імёны, таленты, творчыя пошукі і манеры, імя Германова не губляецца ў ёй, а, наадварот, займае сваё адметнае, віднае месца. Яго ні з кім не збытаеш. Ды гэта, уласна кажучы, і натуральна. Інакш і не можа быць, калі гутарна ідзе пра сапраўднага паэта. А эпітэт «сапраўдны» самым лепшым чынам стасуецца з імем Андрэя Германова. Гавораць, што каб лепш пазнаць паэта — трэба пабываць у яго на радзіме. Я быў на радзіме Германова, падарожнічаў з ім па яго роднай Балгарыі. І я меў выдатную магчымасць перананацца, якія натуральныя для яго і патрыятычныя, і маральна-філасофскія матывы, што складаюць, балдай, галоўны змест вершаў паэта.

Нарадзіўся Андрэй Германав у 1932 годзе, выдаў зборнікі вершаў «Парасткі» (1959 г.), «Рабочы поезд» (1962 г.), «Радавы герб», (1964 г.), «Раўнадзенства» (1965 г.), «Пераўтварэнні» (1968 г.), «Мост» (1970 г.), «Астравы» (1972 г.) і інш.

Прапаную ўвазе чытача пераклады вершаў Андрэя Германова, — пераклады гэтыя складуць частку кнігі, пра якую гаварылася вышэй.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

УПЭЎНЕНАСЦЬ

З гадамі супакоімся ўсе мы,
і патупеюць вострыя праблемы,
і час свой мудры вынесе прысуд:
тут—чалавечнасць, подласць—тут.

З акрэсленасцю негатыва
паўстане ісціна, усім на дзіва, —
такая, што святлей і за святла,
такая, як ва ўсе часы была:
без бляску, лоску, маскі,
без намёка,
што тоіць сэнс, які ідзе далёка,
без арзола, без прыкрас, —
а простая, як хлеб і квас.

І стане ясна, хто тут несумленны,
а хто ў сваёй сумленнасці нязменны,
і стане бачна, хто чый кум і сват...
Канчаецца, ну, словам, маскарэд.

Я веру: буду вамі зразумелы.
Адчуець, верш прачытаўшы гэты,
над чым смяяўся, плакаў і крычаў,
аб чым я між радкоў—
і прамаўчаў.

ЗМЯРКАННЕ

У задумным вечарнін
стаіўся сіняваты лес.
Туман пакрыў даліну спрэс,
даліна ў тым жа задуменні.

Ды, ўбеленыя шляхам млечным,
Нябёсы ззяюць над зямлёй, —
над праўдаю і над маной,
над смерцю і жыццём адвечным.

І мы радзімся гэтым часам
з каменнем, дрэвам,
вадой,
і ва ўрачыстасці святой
мы вечарэм з імі разам,
каб засынаць на лёгкай плыні
і сніць дзень светлы па вясне,
і цалаваць нявінна ў сне
праменні,
кветкі,
звон пчаліны...

БАЖЭНЦЫ *

З бявенняў, з жоўтае саломы,
з каменняў белых, з чарназёма,
з вады празрыстай, з шэрых пліт —
балгарын рупна ўзводзіў хату,
да камяністага пакату
ляпіў гняздо сваё, свой быт.
Жылі ў тых гнёздах людзі-птушкі.
Дзяцей тут горны вецер гушкаў.
А потым, ранішняй парой,
як ластаўчына шчабятанне,
гучала сумна развітанне —
бацькоў праводзіў шумны рой.
Скрыпелі колы ў каляінах...
Па старадаўніх пуцявінах,
па ростанях чужых краёў
майстры бажэнціцы іаслі
нажы, іконы, параліі**
ды водгулле балгарскіх слоў.
З пяску, з дубовага бявення,
з саломы белай і з камення,
з пліт шэрых, з ядранай травы,

з ілху, з галінак, з вапны белай,
з вятроў, якія ў вечным бегу,
з высокай, яснай сінявы...
Жыве сяло. Жывуць Бажэнці!
І як зару, яго акенцы
адбілі вечнасці святло.
А ў цішыні начной, бяздоннай
пачуеш раптам: звон бяссонны!
Хто гэта ходзіць! Звоніць хто!
Чарвяк падточвае бявенні,
трава ахутвае каменні,
дождж, пліты дзяўбучы, ідзе.
Але мы доўга жыць тут будзем,
і век балгарамі мы будзем,
на вечнай каменнай градзе.

* Бажэнціцы — старажытнае балгарскае слоў.
** Параліі—невялікія круглыя, зробленыя з цаласнага кавалка дрэва столік.

ВЯЛІКІЯ СНЯГІ

Сасновых дроў мы накладзем у печку... Зроблена ўся праца,
Запалка ўспыхне, і за ёй агеньчык стане разгарацца.
Пакуль ты будзеш слаць пасцель, жар-птушкі вогненна ўзлятуць,
пачнуць у прыцемку скакаць, на столь і сцены ўзбірацца.

Накрые потым нас паўзмрок, дасць нам абняцца, прыгарнуцца.
І дасца нам, што мы змаглі ў маладосць сваю вярнуцца...
У подыху гарачых слоў, прызнаннях, ласках і паўсне
ноч так імкліва праляціць, што не паспеем азірнуцца.

Убачу яснай раніцою я у вачах тваіх хмурынкі.
І стане ясна, што дарма шукалі ў попеле іскрынкі.
Ды ўсё адно душой і сэрцам я буду дзякаваць табе
і цалаваць тваю руку, маленькую, як у дзяўчынкі.

Трывожна брамка заскрыпіць, шлях перад намі ляжа снежны.
Нас павядзе далёка шлях, — як лёс, суровы, непазбежны.
Ды ў нашай памяці жывой жар-птушкі будуць палымнець,
і будзе ў сны прыходзіць дым, сасновы дым, пяхчотны, свежы.

ЛЮБІМЫ МІЛЬЁНАМІ

Знаёмства савецкага гледача з вядомым індыйскім акцёрам, а цяпер рэжысёрам і прадзюсерам, пачалося два дзесяцігоддзі назад, калі на экраны краіны выйшаў фільм «Бадзяга». Потым мы бачылі яго карціны «Пан 420», «Сангам», «Пад покрывам ночы», «Маё імя — клоун». Усе яны ўздзімалі важкія сацыяльныя праблемы, а іх мужныя духоўна багатыя героі бяспрашна ўступалі ў дзвэбэрства з моцнымі гэтага свету.

Радж Капур шмат разоў прыязджаў у нашу краіну, сустракаўся з гледачамі, быў амаль на ўсіх міжнародных кінафорумах у Маскве і Ташкенце. На Трэці фестываль краін Азіі і Афрыкі ён прывёз новы фільм «Бобі», у якім галоўную ролю выканаў яго маладоўны сын Рышы. Напярэдадні іх ад'езду на радзіму мы гутарылі з Капур у шіхім скверы каля гасцініцы «Ташкент», адмежаваная ад усюдысных фатографіў і журналістаў.

Прыглядаюся да суб'ядніка: ён такі ж бадзёр, усмешны, а няўмольны час пазначыўся толькі маршчынамі каля вачэй ды сэрцам у валасах. Не здама Радж Капур святкуе сваё 50-годдзе. Побач сядзіць Рышы, прыслухоўваецца да бацькавых слоў.

— Колькі фільмаў вы стварылі?

— Каля сямідзесяці.
— Якое значэнне, на ваш погляд, мае кіно для сучаснага чалавека?

— Вельмі важнае. І гэта накладвае на нас, мастакоў, надвычайную адказнасць. Кіне-

матаграфісты не павінны замыкацца ў рамках сваёй студыі і роднай краіны. Вядома, што фільмы маюць неабыхавую сілу ўздзеяння на гледача, і таму творы кінамастацтва павінны сумленна служыць справе прагрэсу, міру і дружбы паміж народамі. Сапраўдным мастаком можа стаць толькі той, хто жыве болей і радасцямі народа, думкамі і спадзяваннямі свайго пакалення.

— А як вы ставіцеся да пытання пра пераемнасць пакаленняў?
— Мой бацька з дзяцінства выхоўваў у мяне любоў да народа і сам усё жыццё быў адданы яму. Сваім майстэрствам акцёра ён заклікаў людзей да яднання. І цяпер я з адкрытым сэрцам кажу, што трэцяе пакаленне Капураў—сыны і дачка — будуць веонія народу і ідэалам, завешчаных дзедам. Я шчаслівы, бо ёсць каму працягваць маю справу на ніве мастацтва.

— Ці азначае гэта, што вы не будзеце здымаць фільмаў?
— Зараз я перадаў эстафету сынам. Дужа хочацца спадзявацца, што гледачы палюбяць іх, калі, зразумела, яны стануць сапраўднымі артыстамі.

— Даруйце за цікавасць—ваш сын Рышы жанаты?

— Не. Думаю, яшчэ рана—яму толькі дваццаць чатыры гады. Ён павінен працаваць, моцна стаць на ногі і дабіцца права на самастойнасць. З чаго пачынаў я сам? У чатырнаццаць гадоў быў пасыльным на кінастудыі, праз тры гады атрымаў пастаянную работу, у

дзевятнаццаць — першую ролю і толькі ў 1946 годзе здзейсніў сваю даўнюю мару—стварыў фільм пад назваю «Агонь».

— Рышы, а як вы пачыналі сваю кар'еру ў кіно?

— Упершыню я выступіў у савецка-індыйскім фільме «Маё імя — клоун» у ролі свайго бацькі, якога намагаўся пераймаць ва ўсім. Мне было прыемна ў час здымак працаваць з савецкімі акцёрамі, у якіх я многа чаму навучыўся.

— Ваша першая вялікая роля?

— У фільме «Бобі», прывезенаму да вас. Рэжысёр і прадзюсер гэтай каляровай двухсерыйнай карціны — мой бацька. Бобі — імя сціплай дзяўчыны, у якую закаханы вяльможа Раджана (яго ролю выканаў я). Доля маладых складваецца трагічна з-за каставых забабонаў і перажыткаў мінулага; супраць іх і скіраваны наш фільм. Пасля вяртання дадому я працягну здымкі ў васьмі фільмах, дзе выканаў розныя ролі. А наперадзе мяне чакае не менш як пятнаццаць стужак.

— Хай гэта вас не здзіўляе. — зноў уступае ў размову Радж Капур. — У нас яшчэ многа непісьменных, і кіно, бадай, адзіны спосаб задавальнення духоўных запатрабаванняў народа. У Індыі штогод выпускаецца каля чатырохсот мастацкіх карцін на пятнаццаці мовах. Яны закранаюць сур'ёзныя праблемы жыцця народа, змагаюцца з забабонамі. Вось чаму мы працуем

так інтэнсіўна. Многа стужак знайшло прызнанне ў народе. У гэтыя дні гледачы і госці Ташкента паглядзелі яшчэ адзін новы фільм — «Ліст да жонкі» рэжысёра Пурненду Патры. У Індыі яго назвалі лепшым кінатворам года.

— У якіх карцінах здымаецца ваш другі сын?

— Рандхір прымае ўдзел у гэтым новым фільме «Дхарам Карам». У ім ідзе гаворка пра месца чалавека ў жыцці, пра сумленнасць, шчырасць у справах і ўчынках.

— Мы прысутнічалі на цырымоніі ўручэння сямейству Капураў дыпламаў і прызоў у ўзбекскім Таварыстве дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі. Як вы ацэньваеце гэты ўзнагароды?

— Яны ўсхвалявалі мяне да глыбіні душы. Мы разумеем, што нам трэба адрабляць гэту ўзнагароду — аднаму прызнання заслуг нашай сям'і. У Савецкім Саюзе я адчуваю сябе як дома, сярод шчырых, уважлівых сяброў, братоў. Карыстаючыся выпадкам, яшчэ раз хачу сказаць: дзякуй усім савецкім людзям за сардэчныя словы, гасціннасць, воплескі і кветкі, якімі яны заўжды сустракалі мяне. Я шчаслівы тым, што сёння і мае сыны працягваюць традыцыі сям'і Капураў і служаць вялікаму мастацтву свайго народа.

Размову вёў
М. БАБАЕЎ.

«Новіны кіноэкрану».

Радж Капур з сынам.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ВЕКАПОМНЫЯ ДАТЫ

ДЭБЮТ У НОВЫМ ЖАНРЫ

ПАДАРОЖЖА З ПАЭТАМ.

КАЛЕНДАР «ПЕРАМОГА»

Выдавецтва палітычнай літаратуры выпусціла на 1975 год календар «Перамога», які прысвячаецца 30-годдзю Перамогі савецкага народа над гітлераўскай Германіяй. Гэта — спеасаблівы летапіс народнага змагання з карычневай чумой фашызму. Чытач даведаецца пра многія яркія старонкі з гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Успаміны ўдзельнікаў падзей, малюнк і здымкі часоў вайны, архіўныя дакументы... А пад рубрыкай «Навечна ў страі» змешчаны прозвішчы

тых, хто назаўсёды занесены ў спісы воінскіх часцей і караблёў.

Расказваецца ў календары аб подзвігах воінаў 18-ай арміі, начальнікам палітдзела якой быў Леанід Ільіч Брэжнеў. Пра герайчыя справы ІХ Успамінае Маршал Савецкага Саюза А. А. Грэчка. Шмат гаворыцца і аб партызанскім руху на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі.

Календар «Перамога» ілюстраваны рэспрадуцыямі карцін вядомых савецкіх мастакоў.

СВЕЖА, НАТХНЁНА, САМАБЫТНА

Шматлікія тэлегляданы падаўна ўпершыню слухалі гуківавыя шырэйшыя супрацоўнікі музея Якуба Коласа Івана Курбскі ў гучымавышнім дадатку да тэлеальманаха «Літаратурная Беларусь».

Вядучы перадачы, пэнт Сяргей Грэховіч, назімае і глядзіць і аўтарам гучыма шырэйшаў і даў слоў Івану Курбску. Вось што ён сказаў:

— Сяргей, таварышы, з пэўнага часу я стаў гаварыць «не сваім» голасам. З'ява гэтага не вельмі часта і да таго ж рызыкаўная. Калі б голас быў абстрактны, адвольны... А гэты ён адраецца канкрэтнай асобе. Ад уладальніка голасу-арыгінала можа чакаць шмат наркаваных або нават крываўды. Але гэта, слэбры, шарж, Гукавы шарж. І тут, як і ў шаржах-малюнках, дапушчальны і грэскі, і гіпербалізацыя, і нагрэскі...

Гледачы быццам сустракалі з тымі, каго імітаваў Іван Курбскі. А як быць, калі чалавек, напрыклад, ніколі не бачыў на свае вочы ці нават ні разу не чуў таго, каму адраецца гучыма шырэйшаў? І не б'да, што пераспажаў не ведаючы як канкрэтныя людзей. Бо стварэнне вобраза, і мы верым, аўтару. Дыклядае супадзенне тут не патрэбнае. Інакш не будзе таго смаку, тае шаржавасці. Тэкста-

вае напўненне не абавязкова павінна быць дакументальнае. Тут існуе права на творчасць, але суадносна з характарам, натурай персанажа. Калі быў Іван Курбскі гаварыў тады шчыра малодму Іраклію Андронікаву: «Важна не тое, што я сказаў, а тое, што я мог сказаць».

Вобразы, з якімі Іван Курбскі пачынаў імавізаваць аўдыторыю, сведчаць пра яго майстэрства пераўвасабляцця, стывіцца другім чалавекам, думаць і гаварыць за яго. На тэлебачанні аўтару гучыма шырэйшаў шчыра дапамагалі і рэжысёр, і рэдактар. Праўда, яны не маглі пайсці на большае, бо многасе дыктавалася самім пэнтам перадачы, дакладней, месцам, якое было адведзена імпрывізацыі (у гучымавышнім дадатку да тэлеальманаха «Літаратурная Беларусь»). Можна, для пачатку першага знаёмства такой увагі і даволі. Рэжысёр перадачы імпрыўса Ілюстрацыя на даноўніцы вобраза. Шарж-малюнкі спрыялі агульнаму стварэнню вобразаў. Шкада толькі, што яны замала павылі ў кодры ў часе імпрывізацыі.

Што і казаць, для мяне, як і для многіх, такая сустрэча з народным артыстам СССР Р. Р. Шырмам і паэтам-перакладчыкам Я. І. Сямёнавым была надзвычай цікавай.

Іраклію Андронікаву п'саў, што гучар шліфуецца і «стаў» так, як і голас. Гатага і хочацца пажадаць Івану Курбску.

У выкананні Івана Курбскі «выступленне» Р. Р. Шырмы і Я. І. Сямёнава прагучала натхнёна і самабытна. А рэпертуар у яго, як звычайна, вядучы ў часе перадачы, насычаны і разнастайны.

А. ЛУКОЎСКІ.

СЛОВА — ПАЭТЭСЕ

29 студзеня ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбыўся аўтарскі вечар паэтэсы Дануты Бічэль-Загнетавай. Вечар адкрыў уступным словам старшыня секцыі паэзіі Анатоль Варцінскі. Сваімі думкамі аб творчасці Д. Бічэль-Загнетавай падзяліліся Рыгор Бярознін і Рыгор Семашэвіч. Вершы паэтэсы прачыталі заслужаная ар-

тыстка БССР Р. Маленчанка і артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы А. Уладзімірскі і А. Вавілаў, у сваім перакладзе на рускую мову — паэт Іосіф Васілеўскі. З увагай выслухалі прысутныя выступленне Д. Бічэль-Загнетавай, якая адказала на пытанні і прачытала свае новыя творы.

СУМЕСНЫ ВЫЕЗД

З НЯДАУНЯГА МІНУЛАГА

Я БЕДАУ Пятра Фёдаравіча Глебку на працягу дваццаці гадоў. Былі мы ў прыватных адносінах. Ездзілі разам на літаратурныя вечары па Беларусь, Расію і Украіне. Выступаў ён з прамовамі і чытаннем уласных вершаў з сапраўдным умельствам, лёгка і нязмушана.

У гэтым таленавітым і абаяльным чалавеку гарманічна спалучаліся пачуццё ўласнай годнасці і прастата. А прастата, як сцвярджаў Леў Талстой, ёсць галоўная ўмова прыгажосці маральнай. З Глебкам усім дыхалася лёгка. Трымаўся ён роўна і валодаў зайздроснай здольнасцю здымаць напружанасць у суразмоўніка (нават і тады, калі размова была нялёгкай).

Раскажу пра адну паездку.

Гэта было ў красавіку 1963 года. У калідоры часопіса «Полымя» нурвалі супрацоўнікі рэдакцыі. Я падышоў і прапанаваў дарожныя нататкі пра свае выступленні ў калідорах. Прыняць іх адмовіліся, паслаўваючы «на перагружанасць рэдакцыйнага задзелу». Незадаволены, я намерыўся пайсці, але адзін з літаратараў запытаў, куды я ездзіў, што чуў і бачыў, як выступаў. Я пачаў расказваць, але ён не слухаў:

— Прызнайся, на якой мінуце тваіх чытанняў усе хрэпчаць? — І зноў, не даўшы мне вымавіць слова, прадоўжыў: — Заслужаны артыст з тэатра імя Янкі Купалы (ён назваў прозвішча) назаў, што калі ён чытае, дык прымушае слухаць сябе не болей, як дваццаць мінут.

— Дык навошта ён на сцэну выходзіць? — абурывся я і перайшоў на маналог. І так захапіўся, што не пачуў, як рыпнулі дзверы, і той, хто ўвайшоў, прытаіўся за маёй спіной. Звернуў на яго ўвагу толькі тады, калі ён дакрануўся да майго пляча рукой:

— Чаго шуміш, Аляксеі?

Гэта быў Глебка. Я убачыў смялівага агеньчыка ў яго вачах.

— Добры дзень, добрага здароўя, Пятро Фёдаравіч! — віталі яго палымянцы. І ён, паві-

таўшыся з усімі, звернуўся да мяне:

— Шукаю якраз цябе. Грымім, браце. Помніш, выступалі ў Інстытуце ўдасканалення настаўнікаў? Быў там заўвч з Гарадна. Даслаў вось ліст ад выбаршчыкаў, просіць, каб прыехаў з табой. Згадайся. Падладжу пад твой час і ахвоту.

Я выцягнуўся па-вайсковому, дамовіўся Пятро Фёдаравіч. — Знойдзецца пакойчык...

Праводзіць нас у дарогу прыйшлі Ніна Іларыёнаўна з унукам і дырэктар музея Якуба Коласа Даніла Міцкевіч. Пятро Фёдаравіч жартаваў каля вагона, і мы смаяліся. І толькі дзіця не паддавалася нашаму настрою. Трывожна паглядзеў хлопчык на дзеда. А калі цяжкі крануўся, працягнуў ручкі з лунным намерам трапіць у вагон. Ніна Іларыёнаўна адышлася з ім убок. Гэты момант расчулі дзеда, змяніў яго настрой. Ён нібы прыліп да ачка і доўга глядзеў у прастор.

У купэ мы ехалі ўдваіх. У Маладзечне наш вагон адчапілі на чатыры гадзіны. Мусілі чакаць, пакуль прычэпаць да другога састава. Пятро Фёдаравіч апрагнуўся:

— Хадзем, Аляксеі, у рэстаран. Павячэраем.

— А тыя харчы, што Валя мая напалавала, куды падзем?

— А тыя харчы, што Валя мая напалавала, куды падзем?

— Пакажы!.. Цяпер зірні на на майго «сідара» бачыў? Выходзіць, слаба цябе Валя любіць...

— Наадварот! Мала паклала харчу, каб хутчэй вярнуўся.

— Эй ты! Але праўду кажаш, не выкідаць жа дабро. Накрываў, а я збегаю.

— О, не! Пабяжыць маладзейшы,

— Тады хадзем разам. ..Вячэраці. Пятро Фёдаравіч расказваў смешнае і ад душы смаяўся сам. Пасля пераключыўся на сур'езнае.

— Я вось думаю, якое гэта дзіва—тэлебачанне... У канцы мінулага стагоддзя вучоны фізік Дэ Менсэль дэманстраваў на спецыяльным пасіджэнні Французскай Акадэміі навук фанограф Эдысона. Усе былі здзіўлены. Раптам, нібы ашпараны, усючыю акадэмік Буэ і закрычаў: «Нягоднік, хлус! Вы мяркуеце, што мы дазволім чэрававічальніку абдурваць нас!» і дэманстрацыйна пакінуў залу. Праз нейкі час пытанне пра фанограф узнікла зноў: Буэ пашматаў заключэнне экспертаў.

— Хіба можна ўваіць,—абурывся ён,—наб кавалек металу мо' паўтарыць, высанародны голас чалавека?!

Фанограф завезлі ў Расію. Уладальнік гэтай «размаўляючай механічнай bestыі» быў аштрафаваны, і яго пасадзілі на тры месяцы ў турму...

Гэта толькі фанограф... А ўваляеце, лной бяды нарабіла б тэлебачанне!

Крануліся з Маладзечна. Пятро Фёдаравіч моўчкі глядзеў у акно, пакуль праехалі станцыю, затым сказаў:

— Я чытаў у «Немане» твой нарыс «Мой настаўнік». Гэта шчасце, што ты вучыўся ў такога чалавека.

Я расказаў больш падрабязна пра славуага рускага тэарэтыка і прантыка мастацкага чытання прафесара Васіля Кайстанцінавіча Сярожнікава.

Пятро Фёдаравіч уважна выслухаў і сказаў:

— У старакантнай Грэцыі толькі за адзін недакладны націск быў асвістаны слухачамі акцёр Гагалахас. Пасля таго ён вымушан быў памянць прафесію. Шкада, што цяпер няма такой патрабавальнасці.

Мінулі Вілейку. Пятро Фёдаравіч прылёг і задрамаў. Заснуў і я. А калі развіднела, адчуў, як спыніўся цягнік. За акном быў Віцебск.

Аляксеі СЛЕСАРЭНКА.

РЭЖЫСЁР — АЎТАР П'ЕСЫ

На сцэне Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра раней ставіліся п'есы драматурга Валерыя Зіміна «Дружыны каралёў» і «Жыла-была сыраежка», адрасаваныя самымі маленькімі гледачам і школьнікам. Спектаклі карысталіся поспехам. І не толькі тут, у Прыёманскім краі, а і ў гарадах і вёсках Украіны, дзе тэатр гастрольна летам.

Нядаўна адбылася яшчэ адна прэм'ера па творы В. Зіміна — казка «Іграй, катрышка!» Для пастановаў п'есы быў запрошаны сам драматург. Як і заўсёды ў спектаклях такога жанру, на сцэне дзейнічаюць алегарычныя персанажы, якія ўвасабляюць сабой «зло» і «добра», паміж якімі і адбываецца галоўны канфлікт. У займальным сюжэце і ва ўчынках герояў раскрываецца важная тема — светлае мірнае жыццё трэба не толькі шанаваць, а і аберагаць ад карыслівых і прагных прэтэндэнтаў на панаванне над светам. Дзярацыі і святло, малыўнічыя касцюмы і выразны рытмічны малюнак спектакля садзейнічаюць таму, што глядзельная зала на прадстаўленні «Іграй, катрышка!» зусёды жыва рэагуе на падзеі і гучна выкавае свае адносіны да дзейных асоб.

У новай рабоце абласнога тэатра заняты заслужаныя артысты БССР Ю. Нікіцін, А. Цароў, артысты Э. Балотная, В. Старавойтаў, Л. Волкава, А. Міхневіч, Я. Галкін. Мастацкае афармленне Л. Трубяцкой, музычнае — В. Бурскага, танцы — У. Кулібоўна. Творчая сустрэча калектыву з В. Зіміным замацаўваецца: ён будзе стала працаваць рэжысёрам Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролях Гаспадара Катрышкі і Кропкі заслужаны артыст БССР Ю. Нікіцін і актрыса Л. Волкава. Тэкст Ул. ДЗЕМІНА. Фота В. РАЗГУЛЯЕВА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і сававай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.